

บทที่ 6

การพิสูจน์สมมติฐาน

การวิจัยเรื่องการรักษาพยาบาลในชนบทภาคอีสานมีสมมติฐาน 11 ข้อดังนี้คือ

1. ความเชื่อในสาเหตุของการเกิดโรคทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
2. ความเชื่อเรื่องผีทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
4. ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถาทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
5. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
6. ความเชื่อเรื่องธาตุทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
7. ความเชื่อเรื่องระบบการแพทย์ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
8. ความเชื่อในหมอพื้นบ้าน ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
9. ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
10. ประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาลทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน
11. ประสบการณ์ในการรักษาทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

จากสมมติฐานดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและพิสูจน์สมมติฐานจากสนามวิจัยซึ่งมีทั้งสมมติฐานที่เป็นจริงและสมมติฐานที่เป็นเท็จ โดยสามารถกล่าวอย่างละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อในสาเหตุของการเกิดโรคทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

สาเหตุที่ชาวบ้านยังคงไปรับบริการการรักษาพยาบาลกับหมอพื้นบ้านนั้นเกิดจากพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคเป็นสำคัญ ซึ่งความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติและเกิดจากธรรมชาติโดยกล่าวอย่างละเอียดได้ดังนี้

1.1 สาเหตุของการเกิดโรคจากอำนาจเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติของชาวบ้าน ซึ่งกล่าวมาแล้วในบทที่ 5 นั้น ในชุมชนที่ศึกษาพบว่าชาวบ้าน เชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยนั้นมีพื้นฐานความเชื่อมาจากพุทธศาสนา พราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผี ชาวบ้านจะมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น กรณีของผู้ป่วยชายรายหนึ่งไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลต่าง ๆ แล้วไม่หาย โดยแพทย์ลงความเห็นว่าเป็นมะเร็งลำไส้ใหญ่ขั้นรุนแรงให้ญาติทำใจอีก 3 เดือน และให้กลับมาที่บ้าน ผู้ป่วยมีอาการปวดทรมานร่างกาย ผอม อูจจาระเป็นลิ่มเลือด ญาติเห็นว่าทรมานมากจึงได้นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีตัดเวรตัดกรรม ตามความเชื่อของชาวบ้านว่าทุกคนเกิดมาแล้วมีกรรมติดตัวจะต้องชดใช้กรรมของตนเองไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ตามหลักพุทธศาสนา เมื่อทำพิธีตัดเวรตัดกรรมแล้วอีกเพียง 3 วัน ผู้ป่วยเสียชีวิต จากการสอบถามญาติกล่าวว่า ที่ผู้ป่วยเป็นโรคนี้นั้น เนื่องจากในอดีตตอนหนุ่ม ๆ ชอบฆ่าวัว ฆ่าควาย จึงทำให้ต้องเจ็บป่วยทรมาน เช่นนี้

กรณีผู้ป่วยหญิงรายหนึ่งป่วยบ่อย ๆ ทำให้ร่างกายซูบผอม ที่ชาวบ้านเรียกว่า 3 วันตี 4 วันไข้ เป็นอยู่นานหลายเดือนจึงได้ทำการรักษาตามโรงพยาบาลและซื้อยารับประทานเองมาตลอดบางครั้งมีผู้แนะนำให้ไปหาหมอเสียดเคราะห์เพื่อทำการเสดาะเคราะห์ เผื่อบางทีจะช่วยได้จึงปฏิบัติตามโดยได้ไปตามหมอมายาทำพิธีให้ หลังจากทำแล้วรู้สึกสบายใจขึ้นกว่าเดิม

กรณีของผู้ป่วยหญิงสาวรายหนึ่ง มีอาการเหม่อลอย บางครั้งซึมไม่ยอมพูดกับญาติพี่น้องในบ้าน ญาติสงสัยว่าจะโดนทำเสน่ห์หรือโดนทำคุณไสย เนื่องจากมีหน้าตาสวยงาม จึงได้ไปตามหมอยามาเพื่อทำการรักษา หมอยาได้นั่งทำพิธีแล้วบอกกับญาติว่าไม่มีสิ่งใดที่เกี่ยวกับคาถาอาคมหรือคุณไสยเลย ญาติจึงนำส่งโรงพยาบาลพบว่าเกิดจากความเครียดเท่านั้น

กรณีของผู้ป่วยชายหนุ่มรายหนึ่ง มีอาการเพ้อคลั่งไม่ได้สติ ญาติจับขังไว้ในห้องแสดงอาการอะอะไว้วายและป็นหน้าต่าง เพื่อออกมาข้างนอก ผู้ป่วยไม่สนใจใส่เสื้อผ้าถึงแม้ว่าญาติจะใส่ให้ก็ตาม ญาติได้ไปหาหมอยาที่บ้านเพื่อให้สองธรรมดู (หมอยาที่ศึกษาสามารถทำได้หลายอย่าง) หลังจากทำพิธีเสร็จแล้ว หมอได้บอกกับญาติว่า เกิดจากการที่บิดาของชายผู้นี้ได้เรียนเป็นหมอธรรมแต่ไม่สามารถปฏิบัติตนตามข้อห้ามของครูได้จึงทำให้ลูกชายเกิดอาการดังกล่าว ได้แนะนำให้บิดาทำพิธีขอมาและบูชาครูเพื่อลาจากการเป็นหมอธรรม หลังจากทำพิธีเสร็จแล้วอาการของผู้ป่วยดีขึ้นตามลำดับจนกระทั่งหายเป็นปกติ

กรณีของผู้ป่วยหญิงรายหนึ่ง มีอาการหนาวสั่น ไข้สูง บางครั้งมีอาการเพ้อพูดไม่รู้เรื่อง ญาติคิดว่าผีเข้าเนื่องจากบางครั้งตาขวางพูดไม่รู้เรื่อง ญาติจึงไปนำหมอยามาทำการรักษาโดยได้ให้กินยาฝนและพรมน้ำมันดีให้อาการดังกล่าวก็ไม่หาย หมอยารักษาอยู่ 5 วัน อาการไม่ทุเลาจึงได้แนะนำไปรักษาที่โรงพยาบาล ได้รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล 7 วัน จึงกลับมาบ้านอาการต่าง ๆ ที่เคยเป็นหายไป

มีคนจำนวนมากในชุมชนที่เชื่อในการเกิดโรคจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ถึงแม้ว่าบางครั้งความคิดของตนเองอาจจะผิดบ้าง ถูกบ้างแต่เมื่อชาวบ้านคิดว่าโรคหรือความเจ็บป่วยที่ญาติของตนเกิดขึ้นนั้นเกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ก็จะไปหาหมอพื้นบ้านเพื่อทำการรักษา

1.2 สาเหตุของการเกิดโรคจากธรรมชาติ

เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคจากธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านยังนิยมไปหาหมอพื้นบ้าน หรือหมอยานั้น ส่วนมากมักจะเป็นโรคซึ่งชาวบ้านคิดว่าไปรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่หายหรือ เป็นโรคของท้องถิ่นแต่ก็มีโรคอื่น ๆ ที่บางคนเลือกที่จะรักษาทั้งทางการแพทย์สมัยใหม่และการแพทย์พื้นบ้าน บางครั้งสาเหตุที่โรคซึ่งเกิดจากธรรมชาติซึ่งชาวบ้านนิยมรักษานั้น เนื่องจากความสะดวกสบายหรืออื่น ๆ เช่น กรณีของเด็กป่วยเป็นไข้ตัวร้อน พ่อแม่บางคนจะไปฝนยากับหมอยามารับประทาน โดยกล่าวว่า "ยาฝนกินแล้วเย็นเร็ว" (ตัวเย็น)

กรณีหญิงคนหนึ่ง เล่าให้ฟังว่าหากตนเอง "ผิตสะบูน" ทำให้มีอาการคลื่นไส้ อาเจียน รับประทานอาหารไม่ได้ เนื่องจากรู้สึกเหม็นอาหาร สาเหตุเกิดจากไปรับประทานผักปิ้งซึ่งเป็นผักชนิดหนึ่ง เมื่อเกิดอาการจะต้องไปหาหมอยาเพื่อฝนยามารับประทานอาการต่าง ๆ จึงจะหาย อีกกรณีหนึ่ง หญิงวัยกลางคนคนหนึ่ง กล่าวว่าตนผิตสะบูนบ่อย ถ้าเป็นจะต้องกินยาฝน กินยาเม็ดไม่หาย ในเรื่องของ "โรคผิตสะบูน" นี้ชาวบ้านส่วนมากมักจะรู้ตัวเอง ว่าตนเองนั้นเป็นโรคนี้อันแล้ว การรักษาที่นิยมคือ ต้องไปหาหมอยาเพื่อฝนยามารับประทาน วิธีการป้องกันของชาวบ้านก็คือ เมื่อรู้ตัวว่ารับประทานอะไรเข้าไปแล้วผิตสะบูนก็จะหลีกเลี่ยงอาหารดังกล่าวเสีย

จากการศึกษาพบว่าในกรณีของโรคบางอย่าง เช่น ไข้หวัด ไข่ออกตุ่ม ไข้ อีดำอีแดง นั้นชาวบ้านมักจะไปหาหมอยาโดยการเล่าอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้หมอยาฟัง หมอยาก็จะฝนยาให้ไปรับประทาน ผู้ป่วยไม่ต้องมาเองก็ได้ ดังกรณีของเด็กชายรายหนึ่ง บิดามารดาหมอยาเพื่อฝนยาโดยเล่าให้หมอยาฟังว่าลูกชายของตน มีอาการไข้มีผื่นแดง ๆ ขึ้นตามตัว ซึม

ไม่ค่อยเล่นหมอยาจึงได้นำยามาฝนให้ไปรับประทาน กรณีของเด็กชายคนหนึ่ง มีอาการปวดหลังปวดเอว ก้มเงยแล้วปวด ได้มาหาหมอยาที่บ้านแล้วเล่าอาการให้ฟัง หมอยาได้ให้ยาต้มไปต้มรับประทานยาทุกชนิดของหมอยาไม่ว่าจะเป็นยาต้มยาฝน ในระหว่างเตรียมยานั้นจะท้องคาตากับยาด้วยทุกครั้ง กรณีของผู้ป่วยชายคนหนึ่งไปเที่ยวผู้หญิงแล้วเกิดเป็นโรคหนองใน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าเป็นโรคผู้หญิง ได้มาหาหมอยาเพื่อทำการรักษาหมอยาได้ให้ยาต้มไปรับประทาน 2 ชุดติดต่อกัน จากการติดตามผลพบว่าโรคดังกล่าวหายไป นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมาก ซึ่งมารับการรักษาด้วยหมอยาโดยโรคที่เกิดจากธรรมชาติและเป็นโรคที่ไม่ค่อยร้ายแรงนี้จะมีวิธีการรักษาที่มีพิธีกรรมไม่มากนัก จากการสังเกตโดยการไปนั่งกับหมอยาในแต่ละวันนั้นพบว่าในวันหนึ่ง ๆ จะมีผู้ป่วยด้วยโรคเล็กน้อยเหล่านี้ โดยเฉลี่ยวันละ 3 - 5 คน

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านยังคงนิยมไปรับการรักษาพยาบาลกับหมอยาด้วยวิธีการรักษาแบบพื้นบ้านอยู่ ทั้งการเจ็บป่วยที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติและเกิดจากธรรมชาติ ผลการศึกษาในข้อนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

2. ความเชื่อเรื่องผีทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

ในชุมชนที่ศึกษายังมีความเชื่อเรื่องผีอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากยังมีพิธีกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับผี ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป โดยผีตามความเชื่อของชาวบ้านนั้น สามารถแบ่ง ออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผีดีและผีชั่วร้าย

2.1 ผีดี ผีดีตามความเชื่อของชาวบ้านยังแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1.1 ผีแดน ผีเทพารักษ์

ความเชื่อเรื่องผีแดนและผีเทพารักษ์นั้น ชาวบ้านเชื่อว่า ผีแดนคือผีที่มีอำนาจสูงสุด เป็นผีที่ยิ่งใหญ่เป็นผู้กำหนดฟ้าดิน ทำให้เกิดฝนฟ้าตกตามฤดูกาล ซึ่งจะเห็นได้จากมีประเพณีทำบุญบังไฟในเดือน 6 เพื่อเป็นการเตือนพญาแถนให้รู้ตัวว่าถึงฤดูกาลแห่งการทำนาแล้ว ช่วยลดบันดาลให้ฝนตกลงมาด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่ออีกอย่างหนึ่งคือ เชื่อว่าคางคกเป็นสัตว์ของพญาแถนที่คอยร้องเตือนพญาแถนก่อนถึงฤดูทำนาทำให้ฝนตก โดยชาวบ้านบอกว่าก่อนฝนจะตกจะมีคางคกร้องก่อน หากใครทำร้ายหรือฆ่าคางคก ถือว่าทำ

ร้ายสัตว์ของพญาแถน ทำให้ไม่มีสัตว์ที่จะร้องเตือนพญาแถนฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาลได้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องของเทพารักษ์ ที่คอยปกป้องรักษาต้นไม้ใหญ่และป่า ชาวบ้านเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่ ๆ ทุกต้นจะมีเทพารักษ์อาศัยอยู่ ผู้ใดจะตัดหรือทำลายหรือแสดงอาการลบหลู่ เช่น ปัสสาวะรด หรือพุดจาในลักษณะดูหมิ่นไม่ได้จะต้องถูกเทพารักษ์โกรธและดลบันดาลให้เกิดอันเป็นไป เช่น กรณีของชาวบ้านคนหนึ่งได้ปัสสาวะรดต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ริมหนองน้ำโบราณของหมู่บ้าน พอตกเย็นวันเดียวกันเกิดมีอาการปวดท้องอย่างรุนแรง พุดเพื่อเจ้อ ตาลอย รับประทานยาไม่หาย ญาติได้ไปส่งธรรมกับหมอธรรมจึงทราบว่ามีเทพารักษ์ที่อยู่ในต้นไม้ นั้น โกรธจึงบันดาลให้เกิดอาการดังกล่าว ญาติจึงต้องทำพิธีขอขมา โดยให้หมอธรรมเป็นผู้ทำพิธีให้ หลังจากทำพิธีเสร็จแล้วอาการดังกล่าวหายไป ชาวบ้านจึงยิ่งปักใจเชื่อในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น กรณีที่ 2 เด็กหญิงอายุ 10 ปี คนหนึ่งได้หยิบหม้อดินที่อยู่โคนต้นไม้มาเล่นแล้วทำแตก หลังจากนั้น 1 วัน ปรากฏว่ามีอาการซึม ตาเหม่อลอย พุดจาสับสน ญาติสงสัยว่าจะโดนอาคมจึงได้ไปหาหมอเปี้ยกส่งดู จึงได้ว่ามีเทพารักษ์ที่อยู่ในต้นไม้ นั้น โกรธที่ไปเอาของเขามา หมอเปี้ยกแนะนำให้ญาติไปทำพิธีขอขมา และซื้อหม้อที่เป็นหม้อดินซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กันมาแทนเนื่องจากหาหม้อดินที่มีลักษณะเหมือนเดิมไม่ได้ หลังจากทำพิธีเสร็จแล้ว เด็กสามารถพุดได้ตามปกติอาการเหม่อลอยพุดเพื่อเจ้อหายไป หมอยาเล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อนประมาณ 10 - 20 ปี นั้นในชุมชนที่ศึกษานี้จะมีหมอสำเภาทำการรักษาโดยใช้พลังอำนาจของผีฟ้าผีแถนมาช่วยให้ผู้ป่วยหายจากการป่วยไข้หรือใช้ผีฟ้ามาช่วยขับไล่ผีอื่น ๆ ที่มาทำร้ายออกไป แต่ในปัจจุบัน หมอสำเภาไม่มีแล้ว จะมีก็แต่ในชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลในต่างจังหวัดหรือต่างอำเภอ ในกรณีของผีเทพารักษ์กระทำนั้นจากการสัมภาษณ์หมอยา พบว่ายังไม่เคยมีผู้ใดเสียชีวิตจากการกระทำของผีเหล่านี้เลย ส่วนมากเมื่อขอขมาแล้ว ผีเทพารักษ์ ก็มักจะหายโกรธและอภัยให้ กรณีของชาวบ้านอีกคนหนึ่งได้เกิดอาการป่วยโดยมีอาการปวดศีรษะอย่างรุนแรง ปวดท้องเหมือนมีคนเอามือเข้าไปบีบอวัยวะภายใน ร้องดิน ทูรนทูราย ญาติได้นำส่งสถานีนามัย และส่งต่อไปโรงพยาบาลก็ไม่หาย แพทย์ได้ให้นอนอยู่โรงพยาบาล มีผู้แนะนำให้ไปให้หมอยาส่งดูว่าเกิดจากอะไร หมอดูเมื่อทำพิธีส่งดูพบว่าเกิดจาก ผีโกรธที่ไปปัสสาวะรดที่อยู่ของตนซึ่งเป็นต้นยางใหญ่นอกหมู่บ้าน หมอจึงแนะนำให้ทำพิธีขอขมาและเซ่นไหว้ หลังจากทำพิธีเสร็จผู้ป่วยที่อยู่โรงพยาบาลหายจากการเจ็บป่วย (จากการบอกเล่าของญาติที่ไปเฝ้า)

กรณีของเด็กชายคนหนึ่ง ได้นำลูกประคำซึ่งทำจากหินสีดำเจาะรู มาจากต้นไม้ใหญ่ริมหนองบัว - หัวช้าง พอตกเย็นมีอาการปวดท้องอย่างรุนแรง ดิ้นทุรนทุราย ญาติได้ซื้อยามาให้รับประทาน แต่อาการดังกล่าวไม่หาย จึงไปหาหมอยาเพื่อส่งดูว่าเกิดจากสาเหตุใดเนื่องจากสงสัยว่าจะโดยผีฟ้า หมอบอกว่าเด็กไปเอาของสิ่งหนึ่งของผีมาจะต้องนำไป

คืน พ่อแม่จึงถามเด็กจนได้ความว่านำลูกประจำมา 1 ลูก จึงนำไปคืน แล้วกล่าวขอขมา หลังจากนั้นอาการปวดท้องหายไปเหมือนกับไม่มีอาการเจ็บป่วยใด ๆ มาก่อน

นอกจากนี้จากการสอบถามชาวบ้านพบว่าผีซึ่งมีลักษณะเป็นเจ้าคอยปกปักรักษาสถานที่สาธารณะโดยเฉพาะหนองน้ำต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ผีเหล่านี้หากมีคนไปทำให้ไม่พอใจก็มักจะแสดงอิทธิฤทธิ์โดยการกระทำกับผู้ที่ทำให้โกรธ หรือถ้าหากผู้นั้นมีของดี เช่นพระหรือคาถาคุ่มครองก็จะไปแสดงอิทธิฤทธิ์กับคนใกล้ชิด อาจจะเป็นภรรยาหรือลูก ๆ ก็มี หากทราบสาเหตุที่แท้จริงว่าไปทำให้ผีเหล่านั้นโกรธด้วยเรื่องอย่างใด ก็จะต้องแก้ไขโดยการขอขมาหรือทำพิธีเช่นบวงสรวงเพื่อให้โทษอาการเจ็บป่วยเหล่านั้นก็จะหาย

2.1.2 ผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน

ผีบรรพบุรุษ ผีเหล่านี้เช่นผีปู่ตา ซึ่งเชื่อว่าเป็นเจ้าผู้ครองเมืองคนที่ก่อตั้งเมืองหรือเป็นเจ้าของคนแรก ซึ่งตายไปแล้วแต่เป็นผู้มีอำนาจมากกว่าบุคคลอื่น เมื่อตายไปจึงมาทำหน้าที่ในการปกป้องหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ในแต่ละหมู่บ้านมักจะมีผีปู่ตา โดยบางหมู่บ้านจะมีตงปู่ตาแต่บางหมู่บ้านจะมีเพียงการตั้งศาลให้เป็นที่อาศัยของปู่ตาเท่านั้น ชาวบ้านเชื่อว่าสิ่งที่ทำให้ผีปู่ตาโกรธคือ การกระทำที่เป็นการลบหลู่ เช่น การพูดจาไม่เคารพ ตูถูกปู่ตา การฆ่าสัตว์ในตงปู่ตา การบัสสาวะ อุจจาระระดบริเวณที่สิงสถิตของปู่ตา หรือการบนบานไว้กับปู่ตาแล้วไม่มาเช่นไหว้ เป็นต้น เมื่อปู่ตาโกรธก็จะดลบันดาลให้ผู้นั้นหรือบุคคลในครอบครัวเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ หรืออาจเกิดความเจ็บป่วยขึ้นได้ตามความเชื่อของชาวบ้าน ดังกรณีของผู้ป่วยชายรายหนึ่งนำเต้าของปู่ตามาทำอาหารหลังจากรับประทานเสร็จแล้ว เกิดมีอาการปวดท้องอย่างรุนแรง อาเจียน ญาติสอบถามพบว่าไปนำเต้าที่อยู่ในตงปู่ตามารับประทาน จึงไปติดต่อกับข้าวจ้างเพื่อทำพิธีขอขมา หลังจากทำพิธีขอขมาปรากฏว่าอาการยังไม่หาย ต้องไปหาเต้ามาชดใช้และสัญญาว่าจะไม่นำเต้าหรือน้ำสัตว์ใด ๆ ที่อยู่ในตงปู่ตาไปรับประทานอีก ญาติจึงให้ข้าวจ้างทำพิธีอีกครั้ง หลังจากไปหาเต้ามาปล่อยไว้ที่เกิดทดแทนตัวเก่าแล้ว หลังจากนั้นอาการป่วยจึงหายไปในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากการกระทำของผีบรรพบุรุษนี้ ยังมีเรื่องที่ชาวบ้านเล่าอีกอย่างหนึ่งคือ ผีลูกน้องของปู่ตานั้น บางครั้งจะทำเกินคำสั่งของปู่ตาทำให้ชาวบ้านบางคนเสียชีวิตก็มี กรณีของผู้ป่วยหญิงรายหนึ่ง มีอาการไข้ เพื่อคลั่ง เป็นบางครั้ง ผอมลงเรื่อย ๆ เป็นอยู่หลายวัน รักษาที่โรงพยาบาลก็ไม่หาย ญาติจึงนำกลับมาที่บ้านแล้วตามหมอยามาดูอาการ จึงรู้ว่าเกิดจากชาวบ้านคนนี้พูดจาไม่ดีในตงปู่ตา ทำให้ปู่ตาโกรธใช้ให้ลูกน้องมาทำให้ป่วยโดยไม่ต้องเอาชีวิต แต่ผีลูกน้องปู่ตาจะเอาชีวิตไปเป็นลูกน้องหรือบริวารของตนจึง

ต้องการเอาชีวิตไป หมอยาต้องทำพิธีกรรมหลายอย่างเพื่อช่วยชีวิตของผู้ป่วย มีทั้งการัญเชิญ เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วย การใช้คาถา การพรมน้ำมันต์ ใช้ในการรักษา 3 วัน เห็นว่าไม่ดี ขึ้น จึงเลิกรักษาหลังจากนั้นผู้ป่วยก็เสียชีวิต

มีการเจ็บป่วยของชาวบ้านอีกหลายรายที่ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีบรรพบุรุษ ซึ่งบางครั้งก็สามารถแก้ไขได้ แต่บางครั้งก็ไม่สามารถแก้ไขได้ กรณีของชาวบ้านรายหนึ่งเล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนนั้นตนเองป่วยบ่อย โดยมักจะเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ อยู่เป็นประจำบางครั้งเกิดอุบัติเหตุกับตนเองอยู่บ่อย ๆ ได้ไปรักษาที่โรงพยาบาลแต่ก็ไม่หาย จึงได้ไปหาหมอยา หมอยาบอกว่าเคยบนบานไว้กับปู่ตาแต่ยังไม่ไปแก้ ทำให้หนักได้ว่าเป็นตามนั้นจริง จึงไปทำพิธีเช่นไหว้ ปู่ตาที่ศาล หลังจากนั้นอาการเจ็บป่วยของตนก็หายมาจนปัจจุบัน

กรณีผู้ป่วยชายรายหนึ่ง ญาติได้ไปตามหมอยามารักษาโดยบอกว่ามีอาการปวดท้องอย่างรุนแรง ดิ้นทุรนทุรายร้องไห้ ให้กินยาแล้วแต่อาการไม่หาย เมื่อหมอยาไปถึงพบว่าอาการปวดมีไม่มากนัก สามารถพูดคุยได้ จึงสอบถามพบว่าเมื่อ 2 วันก่อนเมาสุรา และเดินผ่านศาลปู่ตาและได้ปัสสาวะรดข้าง ๆ ศาล เนื่องจากความเมา เมื่อทราบดังนั้น หมอยาจึงให้ญาติไปติดต่อข่าวจ้าเพื่อทำพิธีขอมาโดยบนบานว่าจะถวายหัวหมู เพื่อเป็นการไถ่โทษ หลังจากทำพิธีแล้วอาการปวดท้องหายไป หลังจากนั้นญาติจึงได้นำเครื่องเช่นไหว้พร้อมหัวหมูไปถวายตามที่ได้บนไว้

จะเห็นได้ว่าการเจ็บป่วยซึ่งเกิดจากการกระทำของผีปู่ตานั้น วิธีการรักษามักจะเป็นการขอขมาเพื่อไถ่โทษซึ่งเกิดจากความผิดของตนเอง เหมือนกับผีเทพารักษ์หรือเจ้าที่คอยรักษาหนองบึงต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวบ้าน

ผีปู่ตายาย หรือชาวบ้านเรียกว่า "ผีเชื้อ" เมื่อตายไปแล้วก็จะมาคอยปกป้องลูกหลานของตนเอง หากลูกหลานบางคนประพฤติตัวไม่ดี เช่นไม่เลี้ยงดูบิดามารดา ทะเลาะเบาะแว้ง ทุบตีลูกเมีย พุดจาไม่สุภาพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผีโกรธไม่พอใจดลบันดาลให้ลูกหลานเกิดอาการเจ็บป่วยได้ เช่นกรณีของผู้ป่วยรายหนึ่งมีอาการปวดท้องร้องไห้ ครวนคราง โดยไม่ทราบสาเหตุญาติได้ไปหาหมอให้ส่องตรวจดูปรากฏว่าผู้ป่วยเป็นลูกเขยของครอบครัวไปตำว่าเมียแล้วลามไปตำถึงบรรพบุรุษของเมีย จึงทำให้เกิดอาการดังกล่าว จะต้อง "บะบน" เพื่อขอขมาโดยลูกเมียจะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนสุราอาหารไปเช่นไหว้บรรพบุรุษจึงจะทำให้มีอาการดังกล่าวหาย ภรรยาของผู้ป่วยจึงได้ปฏิบัติตามหลังจากนั้นอาการเจ็บป่วยก็หาย

โดยไม่ต้องรับประทานยาเลย จากเหตุการณ์ดังกล่าว ยิ่งทำให้ชาวบ้านเชื่อว่าอาการเจ็บป่วยนั้น เกิดจากการกระทำของผีบรรพบุรุษจริง

การเจ็บป่วยที่เกิดจากการกระทำของผีปู่ย่าตายาย ตามความเชื่อของชาวบ้านนั้น ส่วนมากมักจะเกิดจากการที่คู่สามีภรรยาทะเลาะกัน หรือญาติพี่น้องในครอบครัวทะเลาะกัน ทำให้ผีบรรพบุรุษไม่พอใจ กรณีของผู้ป่วยหญิงคนหนึ่งมีอาการปวดท้อง บิดตัวไปมาเป็นพัก ๆ ญาติพาไปโรงพยาบาล อาการปวดหายไปแต่พอลกลับมาถึงบ้านอาการปวดกลับเป็นขึ้นมาอีก ญาตินำกลับไปโรงพยาบาลอาการปวดหาย ญาติเล่าว่าหมอที่โรงพยาบาลบอกว่าไม่มีอะไรให้ยามารับประทานเท่านั้น มีผู้แนะนำให้ไปหาหมอธรรมที่บ้าน หมอธรรมได้ทำพิธีส่งตุ บอกกับญาติว่าเกิดจากผีทวดซึ่งไม่พอใจที่หญิงคนนี้ซึ่งเป็นสะใภ้ทะเลาะกับสามีแล้วกระตือรือร้นทำใส่สามี ทำให้ไม่พอใจจะต้องขอมาจึงจะยกโทษให้ ญาติจึงไปทำพิธีขอมาอาการป่วยของหญิงคนนั้นจึงหายไป

ยังมีการเจ็บป่วยของชาวบ้านอีกเป็นจำนวนมากที่ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีบรรพบุรุษปู่ย่าตายาย ทั้งนี้ในความเชื่อลักษณะนี้ทำให้เป็นกลไกอย่างหนึ่งในการควบคุมความประพฤติของสามีภรรยาและคนในครอบครัว เพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข จากการศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีคนอาศัยอยู่มาก ๆ โดยเฉพาะที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกันหลายครอบครัว การทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างคนในครอบครัวจะมีมากกว่าครอบครัวที่แยกออกไปอยู่ต่างหาก ทำให้มีผู้เจ็บป่วยในลักษณะผิดผีปู่ย่าตายายมีบ่อยกว่า เช่น กรณีของผู้ป่วยหญิงสูงอายุรายหนึ่งมีอาการเพ้อ ตาค้าง พูดจาสับสน ลุก ๆ ใต้ไปให้หมอยาเนื่องจากคิดว่าผีทำแน่นอน ทั้งนี้ก่อนหน้าที่จะเกิดอาการญาติเล่าให้ฟังว่า ลูกสะใภ้ 2 คน ในบ้านทะเลาะกัน จึงได้ไปให้หมอธรรมมาทำพิธีเพื่อขอมา อีกกรณีหนึ่งมีครอบครัวหนึ่งซึ่งภรรยาเสียชีวิตลงขณะอายุได้ 42 ปี หลังจากเสียชีวิตลงคนในบ้านไม่ว่าจะเป็นลูก ๆ หรือสามีอยู่อย่างไม่มีความสุข เนื่องจากถูกผีภรรยามาคอยรบกวนอยู่ตลอดเวลา ผู้เป็นสามีเล่าให้ฟังว่าในแต่ละคืนจะได้ยินเสียงประหลาด ๆ เช่น มีเสียงคนเอาหินหลาย ๆ ก้อนปาหลังคาบ้านบ้าง เสียงเหมือนคนร้องไห้บ้าง บางครั้งอาจจะมีเสียงคนเดิน เสียงเอามือลูบข้างฝาเป็นต้น มีผู้แนะนำให้ไปหาหมอยาเปี้ยกมาทำพิธีขับไล่หรือสะกดวิญญาณผีตามความเชื่อของชาวบ้าน หลังจากหมอมาทำพิธีแล้ว สิ่งที่มารบกวนนั้นหายไป

2.1.3 ผีตาแฮกหรือผีนา

ความเชื่อเรื่องผีตาแฮกนั้นชาวบ้านเชื่อว่า ผีตาแฮกเป็นผีซึ่งคอยปกปักรักษาารวมทั้งข้าวในนาให้มีความเจริญงอกงาม อุดมสมบูรณ์ นาแต่ละแห่งจะมีตาแฮกประจำอยู่ เหตุที่ทำให้ผีตาแฮกโกรธหรือไม่พอใจที่จะดลบันดาลให้เกิดการเจ็บป่วย เช่น การตีวัว ตีควาย หรือทรมานวัว ควายในนา การพูดจาหยาบคายหรือด่าทอกันในนา การทะเลาะเบาะแว้ง ทุบตีกันในนา เป็นต้น หากชาวบ้านคนใดกระทำตัวในลักษณะดังกล่าวแล้ว ก็อาจจะทำให้เกิดความเจ็บป่วยขึ้นได้ดังกรณีของผู้ป่วยรายหนึ่ง มีอาการปวดศีรษะรุนแรง ตาลอย พูดเพ้อเจ้อ ญาติได้ไปหาหมอส่งให้ส่งดูพบว่าก่อนหน้านั้น ตีมสุราแล้วไปเผลอปัสสาวะรดบริเวณที่อยู่ของผีตาแฮก ซึ่งเป็นจอมปลวกใกล้โรงนา หรือที่ชาวเรียกว่า “เถียงนา” ทำให้ผีตาแฮกโกรธ ญาติจึงได้นำพาหวาน อันประกอบด้วยอาหารหวาน เช่น ข้าวคลุกน้ำตาล เป็นต้น พร้อมทั้งผ้า 1 ผืน ยาว 1 วา ไปเช่นไหว้แต่อาการไม่หายจึงกลับไปหาหมอส่งให้ส่งดูใหม่อีกครั้ง พบว่ามีไม่พอใจเนื่องจากโกรธมากจะต้องนำไก่เช่นไหว้จึงจะพอใจ ญาติจึงปฏิบัติตามอาการป่วยหายไปสำหรับเครื่องเช่นไหว้ที่เป็นไก่นี้จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านบางคนอาจจะเช่นไหว้ไก่ซึ่งต้มทำสุกแล้ว แต่บางคนจะนำไก่ที่มีชีวิตไปปล่อยไว้ที่นาเลยก็มี

กรณีของหญิงชาวบ้านรายหนึ่ง ญาติเล่าให้ฟังว่า ก่อนที่จะมาหาหมอ ธรรม 2 วัน มีอาการคอแข็ง ตาค้าง พูดไม่ชัด ญาติจึงได้พาไปหาหมอธรรมเนื่องจากก่อนหน้านี้ ได้ตำว่าสามีด้วยถ้อยคำรุนแรง สาเหตุจากสามีตีมสุราแล้วทำงานไม่ไหว อาการป่วยเกิดขึ้นในตอนกลางคืนหลังจากที่ตำสามี ญาติเชื่อว่าเกิดจากผีทำแค้น ๆ แต่ไม่แน่ใจ หลังจากหมอธรรมส่งธรรมดูแล้ว จึงบอกกับญาติว่าผีนาโกรธที่พูดไม่สุภาพ มีการด่าทอกันในที่นา ต้องให้ผู้เป็นภรรยา มาขอมาด้วยตนเองจึงจะยกโทษให้ ญาติจึงนำตามที่บอกหลังจากนั้น 1 วัน อาการดีขึ้น จนหายเป็นปกติ ญาติยังมีความเชื่อว่าผีนาทำแค้นนอน

อีกกรณีหนึ่งเป็นเด็กชาย ลูกเจ้าของนาพ่อเด็กเล่าให้ฟังว่าร้องกวนตลอดเวลาไม่ยอมนอนทั้งคืน พาไปพบแพทย์ได้ยามารับประทานก็ไม่หาย มีผู้แนะนำให้ลองพาไปหาหมอยา หลังจากที่มาหมอยาแล้วได้บอกกับพ่อเด็กว่าเกิดจากพ่อแม่พาเด็กไปนาด้วย ผีนาจะเอาไปเป็นลูก หมอยาได้แนะนำพ่อเด็กว่าห้ามพาลูกไปที่นาอีก พร้อมทั้งทำพิธีเป่ากระหม่อมให้เด็กและเอาด้ายสายสิญจน์ผูกที่ข้อมือเด็กทั้ง 2 ข้าง เพื่อป้องกันไม่ให้ผีนาพาเอาชีวิตไป

กรณีหญิงคนหนึ่ง มีอาการปวดศีรษะ ร้องโวยวาย ญาติให้รับประทาน ยาแต่ไม่หาย มีผู้สูงอายุแนะนำให้ไปหาหมอเปี้ยก ท่านได้ส่งธรรมดูและบอกกับญาติว่าเกิด จากการที่สามีและภรรยาทะเลาะกันขณะทำนาทำให้ผีนาโกรธ และบอกว่าผีนาแรงมาก หมอจึง แนะนำญาติให้บนบานว่าจะเลี้ยงผีเพื่อเป็นการเซ่นไหว้ หลังจากกล่าวจบ อาการปวดศีรษะได้ หายไป ญาติจึงต้องไปทำพิธีเซ่นไหว้ตามที่ได้บนบานไว้

ยังมีชาวบ้านอีกหลายรายที่มีความเชื่อเกี่ยวกับความเจ็บป่วยที่เกิดจาก การกระทำของผีนาซึ่งความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้านเพื่อแก้ไขความเจ็บ ป่วยซึ่ง การรักษาส่วนมากจะใช้วิธีการบนบานและขอขมา แก่ผีนาที่มากกระทำส่วนการกระทำ ผิดซึ่งทำให้ผีนาโกรธนั้น ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการทะเลาะกันในนาทำให้ผีนาไม่พอใจ การตี วิวัดควายในนา การพูดคำหยาบ การด่าทอกัน การปัสสาวะ อุจจาระรดบริเวณที่อยู่ของปีนา เป็นต้น

2.2 ผีชั่วร้าย

ผีชั่วร้ายตามความเชื่อของชาวบ้านนั้น นอกจากจะไม่ให้คุณประโยชน์แก่ มนุษย์แล้วยังคอยที่จะจ้องทำร้ายมนุษย์ให้มอันเป็นไปด้วยเรื่องต่าง ๆ เช่น ทำให้เกิดความเจ็บ ป่วยในรูปแบบต่าง ๆ การเข้าสิงสู่มนุษย์เพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ตนต้องการ เป็นต้น ผีแต่ละชนิดจะ แสดงอิทธิฤทธิ์หรือการปรากฏตัวในลักษณะต่าง ๆ กัน นอกจากนี้การทำร้ายมนุษย์ก็จะมี ลักษณะแตกต่างกันด้วย ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ผีป่า

ชาวบ้านเชื่อว่าผีป่า คือผีที่ล่องลอยและอาศัยอยู่ในป่า ผีเหล่านี้จะชอบ ทำร้ายมนุษย์โดยเฉพาะมนุษย์ที่มีจิตใจอ่อนแอ ไม่สามารถต้านอำนาจอันชั่วร้ายได้ การทำร้าย มักจะกระทำหลังจากที่มนุษย์เข้าป่าแล้วอาจไปแสดงกริยาหรือปัสสาวะอุจจาระโดยไม่บอก กล่าว ทำให้ผีเหล่านี้ไม่พอใจ อาจแสดงการเข้าสิงสู่ในร่างกายของผู้นั้น เมื่อเข้าสิงสู่แล้ว ทำให้ผู้ ที่ถูกสิงสู่ไม่มีสติเป็นของตนเองอาจจะแสดงกริยา ทำทางแปลก ๆ ออกมาได้ เช่น กรณีของชาว บ้านรายหนึ่ง มีอาการตาหมิ่น กัดฟัน มือยกขึ้นยกกลงแสดงท่าทางต่าง ๆ โดยไม่มีจุดหมาย บาง ครั้งชี้หน้าคนที่เดินผ่านไปมา ญาติได้ไปหาหมอยาเปี้ยก เพื่อทำการส่งธรรมดูเนื่องจากเชื่อว่า อาการดังกล่าวเกิดจากการกระทำของผีแน่นอน เมื่อหมอยาเปี้ยกส่งดูพบว่าเกิดจากการกระทำ

ท่าของไอ้ดำใหญ่ ผีซึ่งเป็นลูกศิษย์ของผีปู้ตาเป็นปีที่ชั่วร้ายอันธพาลแม้ว่าบางครั้งปู้ตาจะห้ามปรามก็จะไม่เชื่อฟังมักปรากฏตัวให้ชาวบ้านเห็นอยู่บ่อยๆ ผีตนนี้มักจะทำร้ายชาวบ้านอยู่เสมอ ๆ เมื่อหมอยาเปี้ยกทราบถึงสาเหตุได้ทำการรักษาโดยใช้คาถาอาคม และใช้หว่ายอาคมเขียนตีไปยังตัวผู้ป่วย เพื่อบังคับให้ผีที่สิงสู่ออกจากร่าง ซึ่งขณะที่ตีนั้นจะได้ยินเสียงร้องและแสดงกริยาเกรี้ยวกราดพร้อมทั้งชี้หน้าหมอยาเปี้ยกตำว่าด้วยถ้อยคำที่รุนแรง หมอยาเปี้ยกได้ใช้น้ำมันต์พรหมไปด้วยและท่องคาถาไปด้วยสลับกับการตีด้วยหว่าย จนกระทั่งผียอมออกจากร่างไป หลังจากนั้นผู้ป่วยมีอาการมันงงและหายเป็นปกติ ชาวบ้านที่ไปดูยังมีความเชื่อถือในหมอยาเปี้ยกมาขึ้น

กรณีของผู้ป่วยชายรายหนึ่งหลังจากกลับจากหาเห็ดในป่า มีอาการซึม ไม่ยอมพูดกับผู้อื่น ญาติจึงไปหาหมอล่าส่องเพื่อส่องดูว่าเกิดจากสาเหตุใดเมื่อหมอล่าส่องส่องดูจึงบอกกับญาติว่า ผู้ป่วยรายนี้ได้ไปเก็บเห็ดยังพื้นที่ซึ่งผีป่าตนนั้นอาศัยอยู่ จึงมาทำให้เกิดเจ็บป่วยลักษณะเช่นนี้ และได้ถามความต้องการของผีตนนั้นเมื่อทราบว่าการต้องการให้เช่นไรด้วยอาหารหวานคาว ญาติจึงทำตามอาการป่วยหายไ้ สามารถพูดได้ตามปกติ

กรณีของผู้ป่วยอีกรายหนึ่ง ป่วยนอนซึมไม่ยอมรับประทานอาหาร ญาติได้ไปหาหมอเปี้ยกมารักษา เมื่อหมอมาได้ทำพิธีส่องดูพบว่า ผีป่าต้องการจะให้ญาติทำบุญไปให้จึงได้มาทำให้ป่วย ซึ่งโดยปกติผู้ป่วยรายนี้ก็มีความสุขไม่คอยแข็งแรงอยู่แล้วทำให้จิตไม่แข็งสามารถบังคับจิตได้ตามความเชื่อของชาวบ้าน ญาติจึงได้ทำตามความต้องการของผีอาการป่วยค่อย ๆ ดีขึ้นตามลำดับ

ยังมีผู้ป่วยอีกจำนวนมากที่มีความเชื่อเรื่องของผีป่าที่มาทำให้เกิดเจ็บป่วย ซึ่งอาการของการป่วยก็มีความคล้ายคลึงกันกับผีอื่น ๆ ทำเช่น ซึม เพ้อ ปวดท้อง ปวดศีรษะ เป็นต้น การรักษาก็จะเช่นไรด้วยสิ่งที่ผีต้องการ แต่ถ้าหากผีตนใดตื้อก็จะใช้วิธีการบังคับด้วยคาถาอาคม เช่น กรณีของผู้ป่วยรายหนึ่ง มีอาการอะอะโวยวาน บางครั้งชี้หน้าตำคนที่เดินผ่านไปมา ญาติต้องช่วยกันจับและดูแลอย่างใกล้ชิด แล้วได้ไปตามหมอมาทำพิธีโดยเชื่อว่าเกิดจากผีเข้าแน่นอน เมื่อหมอมาถึงผู้ป่วยได้ชี้หน้าตำ หมอจึงได้ใช้น้ำมันต์และคาถาพรหมไปที่ตัวของผู้ป่วย หลังจากนั้นมีอาการชักกระตุกล้มลง หลังจากฟื้นขึ้นมาอาการอะอะโวยวานหายไ้

2.2.2 ผีปอบ

ผีปอบตามความเชื่อของชาวบ้านนั้นมักจะปรากฏตัวให้เห็นในรูปของหมาดำตัวใหญ่ บางครั้งจะวิ่งตัดหน้าให้เห็นในเวลากลางคืน ผีชนิดนี้มักจะสิงสู่ในตัวมนุษย์และทำร้ายผู้ที่สิงสู่โดยการกินตับและอวัยวะภายในของผู้ที่เข้าสิงเรื่อย ๆ ผู้ป่วยจะมีอาการชืดและผอมลงหาสาเหตุแห่งการเจ็บป่วยทางกายไม่พบ จากนั้นจะตายในที่สุด ซึ่งผีปอบนี้ชาวบ้านบอกว่าสามารถถ่ายทอดกันระหว่างบุคคลในครอบครัวจากแม่สู่ลูกได้ ผีปอบมักจะเกิดจากการเรียนคาถาอาคม แล้วไม่สามารถปฏิบัติตามข้อห้ามของครูอาจารย์ได้ จึงทำให้เกิดเป็นปอบ ผู้ป่วยที่เกิดจากการสิงสู่ของปอบมักจะซึมและผอม ชอบรับประทานอาหารดิบ ๆ เช่น ไก่ ที่มีชีวิตอยู่อาจจะบิตคอกแล้วกินเลย แต่จะไม่ให้คนเห็น ในกรณีของผู้ป่วยรายหนึ่งเป็นหญิง ป่วยมีอาการซึม รับประทานอาหารไม่ได้ ผอมและชืดลงเรื่อย ๆ ทำการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบันและยาสมุนไพร แต่ไม่หายในที่สุดก็เสียชีวิต ชาวบ้านบางคนเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีปอบแต่รักษาไม่ถูกต้องจึงตาย อีกกรณีหนึ่งชาวบ้านคนหนึ่งมีอาการเพ้อเจ้อ บางครั้งมีตาโตชอบกินอาหารดิบ ๆ ญาติจึงไปหาหมอธรรมสุขมาส่งธรรมดู พบว่าผีปอบเข้าสิงเป็นระยะ ๆ ถ้าหากปอบไม่เข้าจะมีอาการซึม แต่ถ้าปอบเข้าจะมีอาการดั่งกล่าว หมอธรรมสุขได้ใช้ “วานไฟ” เหล้าคม ๆ แล้วแทงไปที่ตัวผู้ป่วยพร้อมทั้งท่องคาถาเพื่อขับไล่ ผู้ป่วยร้องสลับกับกระหิบบ้า หลังจากนั้นอาการสงบลงและหายจากการเจ็บป่วย หมอจะทำด้ายมงคลซึ่งทำจากด้ายขาวพันและลงคาถาใส่ไว้ที่คอผู้ป่วยเพื่อป้องกันไม่ให้ผีปอบมาเข้าสิงสู่อีก

กรณีผู้ป่วยหญิงรายหนึ่งมีร่างกายซูบผอมอ่อนเพลีย ชืด ลงเรื่อย ๆ รับประทานอาหารไม่ได้ แม้ว่าจะไปรักษาที่โรงพยาบาลอาการดั่งกล่าวก็ไม่หาย ญาติจึงนำตัวกลับมาบ้าน หลังจากนั้นก็มีผู้แนะนำให้ไปหาหมอเปี้ยกมาทำการรักษาเมื่อหมอมาถึงได้ทำพิธีส่งธรรมดู จึงบอกกับญาติว่าเกิดจากผีปอบได้มาเข้าสิงอยู่ในร่างกาย ต้องทำพิธีขับไล่ปอบออกจากร่าง การทำพิธีนั้นได้ใช้ด้ายสีขาวผูกที่มือและเท้าของผู้ป่วยแล้วใช้หวายอาคมเขียนดีจนปอบออกปากว่าเป็นใคร ต้องการอะไร จะออกจากร่างผู้ป่วยหรือไม่ ถ้าไม่รับปากก็จะตีจนรับปากซึ่งผู้ป่วยจะแสดงอาการแปลก ๆ ออกมา บางครั้งจะชี้หน้าหมอ กระหิบบ้าดินทูนทูลายเป็นต้น เมื่อเขียนดีเรียบร้อยหนึ่งจึงถามว่าจะออกหรือไม่ถ้าหากปอบรับปากแล้วก็จะแก้มัดออกและหยุดเขียนดี และทำด้ายมงคลผูกคอและรัดน้ามนต์ให้ หลังจากนั้นอาการเจ็บป่วยก็จะดีขึ้นตามลำดับ

อีกกรณีหนึ่ง ผู้ป่วยหญิงซึ่งปกติจะป่วยอยู่บ่อย ๆ เป็นมาหลายเดือนแล้วแต่ในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา มีอาการทรุดหนักลงมากผอมซืด ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าญาติสงสัยว่าจะถูกปอบครอบงำหรือเข้าสิงสู่ จึงได้ไปหาหมอธรรมมาเพื่อทำพิธีขับไล่ เมื่อหมอธรรมมาถึง ผู้ป่วยที่เคยนอนซิมได้ลุกขึ้นนั่งและตำว่าหมอธรรมหลายอย่าง หมอธรรมจึงได้ทำพิธีขับไล่โดยการผูกด้วยด้ายสายสิญจน์ แล้วเขียนติเงินผีปอบออกปากว่าจะออกจากร่างของผู้ป่วย หมอธรรมจึงหยุดเขียนติและแก้สายสิญจน์ออก พรมน้ำมนต์ให้ ชาวบ้านคนหนึ่งเล่าว่า ถ้าหากไม่รักษาหรือทำการขับไล่ หรือรักษาไม่ถูกวิธี ผีปอบจะเข้าสิงและกินตับไตไส้พุงของผู้ที่เข้าสิงจนค่อย ๆ ผอมตายไปในที่สุด

ในเรื่องของปอบนี้ในชุมชนที่ศึกษามีไม่ค่อยมากนัก เนื่องจากปัจจุบันนี้ผู้ที่เรียนคาถาอาคมมีน้อย ประกอบกับผู้ที่เรียนคาถาอาคมไม่ค่อยทำผิดข้อห้ามมากนัก จำนวนของผีปอบจึงมีน้อยลง ความเชื่อของชาวบ้าน แต่ถ้าหากชาวบ้านสงสัยว่าอาการเจ็บป่วยใดจะเกิดจากการกระทำของปอบ ก็จะไปหาหมอพื้นบ้านโดยเฉพาะหมอธรรม และหมอยาเปี้ยกมาเพื่อทำการรักษา

2.2.3 ผีอื่น ๆ เช่น ผีตายโหง ผีไม่มีญาติ ผีโพง (ผีกระสือ)

ผีเหล่านี้จะมีอิทธิฤทธิ์น้อยกว่าผีอย่างอื่นตามความเชื่อของชาวบ้าน ผีเหล่านี้สามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้โดยการเข้าสิงสู่ในร่างกายทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมแปลกจากที่เคยเป็นอยู่เช่นอาจจะซุ่มซืดผอมลง เก็บตัวเงียบไม่สนใจผู้อื่น เหมือนที่เคยเป็นหรืออาจจะอะอะว๊ววายโดยไม่ทราบสาเหตุ บางคนอาจเหม่อลอยพูดเพ้อเจ้อ เป็นต้น ชาวบ้านจะไปหาหมอเพื่อนำมาขับไล่ ผีออกจากร่าง ส่วนมากจะทำน้ำมนต์และท่องคาถาไล่ผีถ้าหากผีตนใดคือไม่ยอมออกก็จะใช้วิธีเขียนติ หลังจากทำพิธีไล่ผีแล้วหมอยาจะทำพิธีกันผีเพื่อไม่ให้ผีเข้าบ้านได้อีก ผีบางคนอาจจะไม่เข้าสิงสู่มนุษย์แต่จะมาคอยหลอกหลอนรบกวนชาวบ้านให้หวาดกลัว เช่นกรณีของชาวบ้านแห่งหนึ่งในตำบลยางสว่าง ภรรยาเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควรโดยป่วยเป็นโรคมะเร็งและเสียชีวิตเมื่ออายุ 45 ปี หลังจากเสียชีวิตแล้วสามีเล่าว่าทั้งเขาและลูกไม่สามารถนอนที่บ้านได้เนื่องจากผีภรรยาผอมปรากภูตตัวให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่นได้ยินเสียงเดินเสียงตะกายหลังคาบ้าน หรือกลิ้งซากคพ เป็นต้น เขาได้ไปหาหมอเปี้ยกมาเพื่อทำพิธีกันผี และขับไล่ไปไม่ให้มารบกวน หมอเปี้ยกได้ทำน้ำมนต์พรหมบริเวณบ้านและทำสายสิญจน์รอบบ้านไว้เพื่อห้องกันผีหลังจากนั้นไม่มีเสียประหลาดให้ได้ยินอีกเลย

จากกรณีดังกล่าวมาแล้วทั้งหลายจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีอยู่มาก และเมื่อมีปัญหาการเจ็บป่วยเรื่องเกี่ยวกับผีแล้ว ชาวบ้านจะไปหาหมอพื้นบ้าน จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

จากการศึกษาในชุมชนพบว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังมีอยู่พอสมควรโดยเฉพาะความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุ และองค์พระกายสิทธิ์ของวัดในบ้านธาตุ รวมทั้งความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่อง และเครื่องรางของขลังต่าง ๆ โดยเฉพาะพระธาตุนั้นเป็นสิ่งโบราณก่อนที่จะมีการสร้างหมู่บ้านขึ้นมาชาวบ้านเชื่อว่าได้ฐานของพระธาตุนั้นเป็นที่สถิตของพระกายสิทธิ์ ซึ่งคอยปกป้องรักษาคุ้มครองชาวบ้านให้อยู่เป็นสุขบางครั้งชาวบ้านเล่าว่า ในวันพระสำคัญ ๆ เช่นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา พระกายสิทธิ์จะแสดงอิทธิฤทธิ์ล่องลอยไปตามที่ต่าง ๆ ผู้ที่มีบุญวาสนาเท่านั้นจึงจะสามารถมองเห็นได้ โดยจะเห็นเป็นองค์พระและแสงสีฟ้าลอยผ่านไป ชาวบ้าน กล่าวว่าพระกายสิทธิ์ออกไปดูแลชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีเครื่องรางของขลังต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูป และพระเครื่องต่าง ๆ ชาวบ้านเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นผีหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ

สำหรับหมอพื้นบ้านนั้น หมอยาที่ศึกษาได้ทำแหวน ซึ่งทำจากไม้สีดำและลงอักขระไว้ที่ไม่เป็นลักษณะสี่เหลี่ยม เป็นหัวแหวน แล้วใช้ลวดทำเป็นวงแหวนสวมนิ้วให้แก่ลูกศิษย์ที่นับถือ โดยมีความเชื่อว่าแหวนอาคมนี้สามารถคุ้มครองผู้ที่ใส่ให้พ้นจากภัยต่าง ๆ สามารถป้องกันไม่ให้ผีมาทำอันตรายหรือมาสิงสู่ได้ ซึ่งก็มีชาวบ้านที่เป็นลูกศิษย์และผู้ที่เคยรักษาจากท่านนำไปใส่ และเสียค่าบูชาวงละ 50 บาท เป็นค่าทำเนื่องจากหมอยาไม่ได้ทำเองแต่บางคนไม่มีไม้ให้ก็ได้ ให้น้อยกว่านี้ก็ได้

ในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ ชาวบ้านมักจะนิยมไปหาพระสงฆ์มากกว่าที่จะไปหาหมออาคม ทั้งนี้ เนื่องจากว่าชาวบ้านถือว่าพระสงฆ์นั้นเป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรม เป็นผู้ที่ปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตามศีล 227 ข้อมากกว่าบุคคลธรรมดา ความศักดิ์สิทธิ์และบุญบารมีของผู้เป็นพระสงฆ์จะมีมากกว่าบุคคลอื่น โดยจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านจะเจิมรถยนต์เพื่อเป็นสิริมงคล ชาวบ้านก็จะไปให้พระสงฆ์เป็นผู้เจิม โดยเฉพาะเจ้าอาวาสของวัดประจำตำบลนั้นถือว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์

มาก ชาวบ้านจะขอเหรียญบูชาซึ่งท่านทำไว้เพื่อแจกจ่ายแก่บุคคลต่าง ๆ อยู่เสมอ มีทั้งสายสิญจน์ ตะกรุด เป็นต้น การรดน้ำมนต์เป็นสิริมงคลนั้นชาวบ้านก็มักจะนิยมรดน้ำมนต์กับพระสงฆ์มากกว่า

จากการศึกษาเรื่องนี้พบว่าชาวบ้านไม่นิยมไปหาหมอพื้นบ้านในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่จะไปหาพระสงฆ์และมีการกราบไหว้บูชาพระเครื่องและเครื่องรางมากกว่า ข้อนี้จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

4. ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

ในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้านเชื่อว่า เวทมนต์คาถาต่าง ๆ นั้น ชายไทยส่วนมากมักจะไปเรียนมาเพื่อป้องกันตนเอง และทำร้ายศัตรูที่ตนเองไม่ชอบ โดยเฉพาะการเรียนวิชาที่เขมรหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เรียนของ” ชาวบ้านเชื่อว่าคนที่ถูกของหรือ “คุณไสย” นั้นจะมีหน้าตาหมองคล้ำทำอะไรไม่ขึ้น บางคนจะเจ็บป่วยและตายไปในที่สุด บางคนจะโดย “ยาสั่ง” ซึ่งเป็นยาที่ใช้ในอาหารให้รับประทานและลงอาคมหรือสั่งไว้ว่า หากไปรับประทานอาหารแสดงตามที่คุณไสยสั่งได้พูดไว้จะทำให้เสียชีวิตทันที เรื่องของยาสั่งนี้ในปัจจุบันไม่มีในชุมชนแล้ว แต่ในอดีตชาวบ้านเล่าว่ามีหลายคนที่ตายเนื่องจากยาสั่ง โดยเล่าว่า หากชายคนใดไปจีบสาวนอกถิ่นแล้วทิ้งหรือไม่จริงใจ หรืออาจจะไปจีบคนที่มีคนรักอยู่แล้ว เมื่อฝ่ายหญิงรู้ก็จะใส่ยาสั่งแล้วหลอกให้ชายผู้นั้นรับประทานและสั่งว่าหากดื่มสุราแล้วจะเสียชีวิตทันที เมื่อชายผู้นั้นกลับมาไม่รู้ตัวเองเผลอไปดื่มสุราลงไป เสียชีวิตในทันทีโดยไม่ต้องเกิดเจ็บป่วยเลย

นอกจากนี้เรื่องของไสยศาสตร์หรือเวทมนต์คาถานั้นยังมีการเรียนสืบทอดกันมาเป็นบางอย่าง ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ วิชาอาคมบางอย่างจะสูญหายไปพร้อม ๆ กับการเสียชีวิตของผู้มีอาคมก็มี หมอพื้นบ้านเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้สืบทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับวิชาอาคมและเวทมนต์คาถาต่าง ๆ มาจากครู อาจารย์ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าวิชาอาคมต่าง ๆ นั้นสามารถที่จะช่วยเหลือพวกเขาได้หากเกิดอันตรายขึ้น หรือเกิดจากการกระทำของภูติผีปีศาจหรือเวทมนต์คาถาของผู้มีอาคมด้วยกัน ซึ่งการเรียนเวทมนต์คาถานี้จะต้องปฏิบัติตนเองตามข้อห้ามข้อบังคับของครูอย่างเคร่งครัด ไม่เช่นนั้นวิชาอาคมต่าง ๆ นั้นอาจจะกลับมาทำอันตรายกับผู้เรียนได้เช่น หากหมอธรรมไม่ปฏิบัติตามกฎข้อห้ามของครู อาจารย์ แล้วอาจเป็นปอบได้ ต้องทำการแก้กับผู้มีวิชาอาคมแก่กล้ากว่า

เวทมนต์คาถาสามารถช่วยให้ชาวบ้านหายจากการเจ็บป่วยได้ เช่นกรณีของผู้ป่วยรายหนึ่งถูกไฟลวกที่แขนเนื่องจากเป็นเวลากลางคืน ได้ไปรักษาที่สถานือนามัยได้ทำการล้างแผลและรับประทานยาแก้ปวด แต่อาการปวดไม่ทุเลามีอาการปวดแสบปวดร้อนอยู่ตลอดเวลา ญาติได้ไปตามหมอยามาเป่าโดยใช้คาถาดับพิษไฟ หลังจากเป่าแล้วผู้ป่วยเล่าว่า อาการปวดแสบปวดร้อนหายไป แต่แผลก็ยังเป็นอยู่ จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อว่าคาถาอาคมต่าง ๆ นั้นยังมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถทำให้หายจากการเจ็บป่วยได้

กรณีของชาวบ้านรายหนึ่ง ถูกสุนัขกัดที่ขา จึงได้ไปให้หมอยารักษาให้ เนื่องจากเชื่อว่าหมอยาจะเป่าให้หายได้ รวมทั้งสามารถที่จะทำให้สุนัขที่กัดตนตายได้ เมื่อถึงบ้านหมอยา ท่านได้ใช้ข้าวสารมาเคี้ยวก่อนจนละเอียดแล้วท่องคาถาใส่ที่ข้าวสารนำมาเปะไว้บริเวณแผล ซึ่งโดนกัดเป็นรอยเขี้ยว นั้น แล้วเป่าคาถาซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านบอกว่าไม่ปวดเลย หลังจากที่เป่าคาถาลงไปและหลังจากนั้นไม่นานรอยแผลก็หายไป

อีกกรณีหนึ่งชาวบ้านเป็นคางทูม มีอาการบวมที่บริเวณคางทั้ง 2 ข้าง ปวดจนรับประทานอาหารไม่ได้ จึงได้ไปหาหมอให้เป่าให้ การเป่านั้นจะใช้น้ำมากเป่าโดยหมอยาจะกินหมากก่อนแล้วจึงท่องคาถาเป่าลงไปบนบริเวณที่เกิดโรค ทั้งนี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่า คาถาที่เป่านั้นจะทำให้คางทูมหาย และไม่ลุกลามไปที่อื่นโดยเฉพาะที่อذنทะ ชาวบ้านมีความรู้จากการบอกเล่าของผู้ใหญ่หากคามทูมลงถึงอذنทะแล้วจะทำให้เป็นหมันได้

กรณีของชาวบ้านที่ถูกน้ำร้อนลวกอีกรายหนึ่ง ได้ถูกน้ำร้อนที่กำลังหุงข้าวลวกที่ขาข้างขวาเป็นรอยแดงปวดแสบปวดร้อน ก่อนที่จะไปตามหมอยามารักษา ญาติบอกว่าได้ใช้น้ำเกลือรดบริเวณที่ถูกลวกก่อนแล้ว เชื่อว่าจะทำให้อาการแสบร้อนลดลง เมื่อหมอยามาถึงจึงได้ทำการรักษา โดยการใช้คาถาเป่าไปบริเวณที่ถูกน้ำร้อนลวก พร้อมทั้งได้ใช้ยาสมุนไพรทาที่แผล ชาวบ้านที่ถูกน้ำร้อนลวกทุเลापวดแสบปวดร้อนลง จากนั้นหมอได้ให้ยาสมุนไพรสำหรับทาแผลไว้ ทา จากการสอบถามญาติพบว่า หลังจากนั้นไม่นานแผลก็หาย

ชาวบ้านทั้งหลายมีความเชื่อว่า เวทมนต์คาถาของหมอพื้นบ้านแต่ละคนนั้น สามารถที่จะช่วยให้ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นหายไปหรือทุเลาลง นอกจากใช้ในการเป่าเสกดังกล่าวมาแล้ว ยังสามารถปลุกเสกยาสมุนไพรต่าง ๆ สามารถขับไล่ผีหรือบังคับให้ผีที่มีอำนาจน้อยกว่าตนได้

สามารถขับไล่คุณไสยอันชั่วร้ายที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านได้ สามารถใช้คาถาอาคมติดต่อกับอำนาจ ลีกลับต่าง ๆ ได้

ดังนั้น เมื่อมีปัญหาหรือเมื่อมีความต้องการความเชื่อเหลือในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้คาถาอาคม ชาวบ้านจำนวนมากจึงยังมีความเชื่อมั่นในคาถาอาคมต่าง ๆ ของหมอพื้นบ้าน และไปขอความช่วยเหลือจากหมอพื้นบ้านอยู่เสมอ ๆ

จากผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านยังมีความเชื่อในเรื่องเวทมนต์คาถาอยู่ และผู้ที่มีเวทมนต์คาถาในปัจจุบันนี้ ก็มีเฉพาะหมอพื้นบ้านเท่านั้น ผลการศึกษาในข้อนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

5. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านในชุมชนมีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ชะตาชีวิตอยู่มากพอสมควร โดยพบว่าหากชาวบ้านมีเหตุที่คิดว่าเป็นลางไม่ดี เช่น มีสุนัขปัสสาวะรดขา นกแสกมาร้องข้างบ้านถือว่าเป็นเรื่องไม่ดีจะต้องนำหมอลงขันมาทำการเสดตะเคราะห์เพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นกับตนหรือเพื่อบรรเทาความร้ายให้ลดน้อยลง ชาวบ้านยังนิยมดูหมอลงขันหรือดูดวง ชะตาราตี มีความเชื่อในเรื่องความฝัน เช่น หากฝันว่าฝันหลุดจะเสียนญาติผู้ใหญ่หรือฝันว่าจับอุจจาระจะได้เงินเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่ชาวบ้านยังคงมีอยู่ในบทนี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหมอยาที่ศึกษาเท่านั้น

หมอยาเป็ยกนอกจากจะมีความชำนาญในเรื่องการรักษาพยาบาลแล้วชาวบ้านยังนิยมให้ดูดวงชะตา หรือให้ดูหมอลงขันด้วย เชื่อว่ามีความแม่นยำในการทำนาย โดยหมอยาได้ไปศึกษาวิชานี้จากครูคนหนึ่งซึ่งเดินทางมาจากเวียงจันทน์ ชาวบ้านคนใดที่ต้องการทราบว่าจะในชีวิตอนาคตของตนเองต่อไปจะเป็นอย่างไรก็จะไปให้ดู โดยการคำนวณอายุตามตัวเลข มีลักษณะเป็นกราฟชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตโดยจะดูว่าช่วงใดของชีวิตที่ดี ช่วงใดของชีวิตที่ไม่ดี หากใกล้ถึงช่วงเวลาที่ชีวิตจะไม่ดีจะได้ทำการแก้ไขโดยการแสดงเคราะห์หรือการทำบุญเพื่อบรรเทาสิ่งที่จะเกิดขึ้นให้ลดความเลวร้ายลง มีชาวบ้านไปให้ดูในลักษณะนี้พอสมควร นอกจากนี้ความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ยังรวมไปถึงการมีลางร้ายต่าง ๆ ซึ่งหมอยาจะทำการแก้ไขให้โดยการเสดตะเคราะห์ เพื่อเป็นการเพิ่มกำลังใจและลดความวิตกกังวลของผู้ที่มีเคราะห์ กรณีของผู้ป่วยหญิง

รายหนึ่งขณะที่รอรถจะเดินทางไปกรุงเทพฯ นั้นมีสุนัขมาปัสสาวะรดที่ขา ทำให้มีความวิตกกังวลว่าอาจเกิดอันตรายหากเดินทางในวันนั้น จึงงดการเดินทางและได้เชิญให้หมอมาทำการเสดาะเคราะห์ให้จึงเดินทางกลับไป เรื่องของโหราศาสตร์นี้เป็นเรื่องที่สามารถปลอบใจหรือช่วยให้ชาวบ้านสามารถลดความวิตกกังวลต่าง ๆ ลงได้มากพอสมควร ทำให้จิตใจสบายขึ้นทำให้มีกำลังใจที่จะทำอะไรต่าง ๆ ต่อไปได้อีก

ในกรณีที่เกิดความเจ็บป่วยขึ้นหรือเกิดภัยพิบัติขึ้นกับชาวบ้านบ่อย ๆ ชาวบ้านคนที่เกิดเหตุหรือญาติพี่น้องจะไปหาหมอยาหรือหมอธรรม ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการดูโชคชะตาราศีว่า สาเหตุที่ทำให้เจ็บป่วยบ่อย ๆ หรือเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ นั้นเกิดจากสาเหตุใด เช่นมีชาวบ้านคนหนึ่งมาทำงานในกรุงเทพฯ แล้วตนเองป่วยบ่อยมากในระยะ 3 เดือนที่ผ่านมา นอกจากป่วยบ่อยแล้วยังมีเรื่องเกิดขึ้นเสมอ เช่น ขับรถชน หรือ รถคนอื่นชน กระเป๋าใส่ตังค์หาย เป็นต้น จึงได้ไปหาหมอยาเพื่อทำการตรวจดูชะตาราศี หมอบอกว่าเกิดจากในระยะนี้เป็นช่วงที่ชะตาชีวิตตกอยู่ในเคราะห์กรรม จะต้องทำการเสดาะเคราะห์หรือทำบุญถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์ จึงจะบรรเทาเหตุต่าง ๆ ได้ ชายผู้นั้นจึงทำพิธีเสดาะเคราะห์และถวายสังฆทานกับพระสงฆ์ตามที่หมอบอกแล้วจึงเดินทางกลับไปทำงานในกรุงเทพฯ ต่อ

กรณีของผู้ที่เจ็บป่วยเรื้อรังนั้น ชาวบ้านก็เชื่อว่าเกิดจากการที่ชะตาชีวิตตกอยู่ช่วงไม่ดี จะต้องทำพิธีเสดาะเคราะห์ เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้ บางคนจึงไปหาหมอขวัญมาเพื่อทำพิธีเสดาะเคราะห์ให้ การเสดาะเคราะห์นี้เป็นการสร้างขวัญ สร้างกำลังใจให้กับผู้ที่เจ็บป่วยอีกวิธีหนึ่ง เพื่อให้มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายที่ตนเองเป็นอยู่ บางคนหลังจากทำพิธีแล้ว อาการดีขึ้นตามลำดับ ดังเช่นกรณีของผู้ป่วยหญิงคนหนึ่ง ป่วยด้วยอาการอ่อนเพลีย มีไข้ นอนซมมาหลายวัน รักษาตามโรงพยาบาลซื้อยามารับประทาน แต่อาการไม่ดีขึ้นยังนอนซมอยู่ตลอดญาติจึงนำหมอขวัญมาทำพิธีเสดาะเคราะห์ให้ หลังจากการทำพิธีผู้ป่วยสามารถรับประทานอาหารได้ การเจ็บป่วยต่าง ๆ ดีขึ้นตามลำดับ จนหายป่วยในที่สุด

ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ โชคชะตาราศี หรือเรื่องลางร้ายต่าง ๆ นี้มีชาวบ้านจำนวนมากที่ยังเชื่อถืออยู่ โดยเฉพาะเรื่องของลางร้ายนั้น ชาวบ้านยังมีความเชื่ออย่างฝังแน่น เช่น กรณีของวัดในชุมชนที่ศึกษาวัดหนึ่ง มีไก่ป่าบินเข้ามาผ่านกุฏิพระสงฆ์ แล้วบินกลับเข้าป่าไป และในระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้นก็มีการซึ่งแถบชุมชนบริเวณนี้ไม่ค่อยมีมาร้อง ได้มาร้องรอบ ๆ วัด ทำให้ชาวบ้านและพระต่าง ๆ โงะเขานกันว่าจะต้องมีเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้นแน่นอน ต่อมาไม่นานประมาณ 2 สัปดาห์ หลังจากทำบุญตักบาตรเทโว วันออกพรรษา พระในวัดนั้นได้

กลับจากวัดในตำบลได้มีกาบินตามและร้อง ต่อมาอีก 2 วัน พระสงฆ์ที่ถูกกาบินตามนั้นประสบอุบัติเหตุรถมอเตอร์ไซค์เสียชีวิต ยิ่งทำให้ชาวบ้านกลัวถึงและมีความเชื่อเรื่องลางร้ายมากขึ้นไปอีก แต่ในครั้งไม่ได้ไปหาหมอพื้นบ้าน

ชาวบ้านบางคนถึงแม้ว่าจะมีฐานะสำคัญก็ตาม แต่หากก่อนที่จะเดินทางไปทำธุระนั้นมีลางไม่ดี ก็จะมีงดการเดินทางทันที เช่นกรณีของชาวบ้านชายคนหนึ่ง กำลังจะเดินทางไปในตัวจังหวัด แต่ในระหว่างขึ้นรถโดยสารโดยสารประจำทางอยู่นั้น ไก่มาไล่จิกและร้องทำให้เขาต้องงดการเดินทาง เนื่องจากกลัวจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น หลังจากนั้นได้ไปหาหมอขวัญเพื่อทำพิธีเสดาะเคราะห์ก่อน จึงจะเดินทางในวันต่อมา

คนที่เดินทางไปทำงานยังที่ห่างไกลจากชุมชน ก็มักจะต้องดูฤกษ์ยาม หรือไปให้หมอบอกนายก่อนว่าการเดินทางไปครั้งนี้จะประสบความสำเร็จหรือไม่ จะมีเหตุการณ์ใดที่เป็นอันตรายกับตนเองหรือไม่ นอกจากการทำพิธีเลี้ยงปู่ตาดังกล่าวมาแล้ว ยังมีการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจให้กับผู้ที่จะเดินทางอีกด้วย

นอกจากนี้ในการที่จะทำงานมงคลต่าง ๆ ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานบวชงานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ชาวบ้านก็มักจะต้องดูฤกษ์ยามก่อนว่าเป็นฤกษ์ดีหรือไม่ ถ้าหากฤกษ์ไม่ดีก็จะเลื่อนกำหนดไปก่อน จนมีฤกษ์ดีจึงจะทำงานมงคลต่าง ๆ เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากทำงานมงคลไม่มีฤกษ์ดีแล้ว งานนั้นอาจจะประสบผลเสียกับผู้จัดงานก็ได้ ซึ่งผู้ที่จะเป็นคนดูฤกษ์ยามให้แก่ชาวบ้านก็มักจะเป็น หมอพื้นบ้านนั่นเอง นอกจากหมอพื้นบ้านแล้ว ผู้ที่จะดูฤกษ์ยามที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถืออีกอย่างหนึ่ง คือ การดูฤกษ์ยามจากพระสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก

จากการศึกษาและกรณีตัวอย่าง ดังกล่าวมาแล้วพบว่าชาวบ้านส่วนมากยังมีความเชื่อเกี่ยวกับโชคละตาราดี ลาง และเคราะห์ต่าง ๆ อยู่มาก โดยผู้ที่ชาวบ้านนิยมไปหาเมื่อต้องการความช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าวคือ หมอพื้นบ้าน การศึกษาในข้อนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

6. ความเชื่อเรื่องธาตุทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

ความเชื่อเรื่องธาตุในชุมชนที่ศึกษามีน้อยมาก แม้แต่หมอยาและหมอพื้นบ้านคนอื่น ๆ ก็ไม่กล่าวถึงเรื่องธาตุเพียงแต่รับรู้ว่า ในตัวของมนุษย์นั้นมีธาตุ 4 ชนิด คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ แต่ไม่ได้กล่าวถึงว่าธาตุใดทำให้เกิดความเจ็บป่วยหรือหากร่างกายขาดธาตุใดทำให้เกิดความเจ็บป่วยขึ้น

ชาวบ้านจะกล่าวถึงเรื่องธาตุเพียงเล็กน้อย เช่น ถ้าหากรับประทานอาหารแล้วเกิดท้องเสีย ก็จะบอกว่า "ธาตุไม่ดี" เป็นต้น นอกจากนี้แล้วไม่มีการกล่าวถึงเรื่องธาตุเลย หรือถ้าหากรับประทานอาหารแล้วเกิดอาการท้องอืดเฟ้อ ก็จะบอกว่า "ไฟธาตุไม่ดี" เป็นต้น แต่ชาวบ้านไม่ได้ไปหาหมอพื้นบ้านจากความเชื่อเรื่องธาตุเหล่านี้

กรณีของผู้ป่วยชายคนหนึ่ง มีอาการท้องเสีย อาเจียร คลื่นไส้ ไม่อยากรับประทานอาหารเนื่องจากไปรับประทานอาหารรสเปรี้ยวมากเกินไป ญาติได้ไปซื้อยาที่ร้านขายยามาให้รับประทาน จนอาการถ่ายเหลวหายไป กรณีของชาวบ้านรายหนึ่ง รับประทานมันเทศดิบเข้าไปแล้วท้องอืด มีลมในท้อง ญาติบอกว่าไฟธาตุไม่ดีทำให้อาหารไม่ย่อย มีลมในท้องต้องรับประทานยาขับลมจึงจะหาย ญาติไปซื้อยาขับลมมาให้รับประทาน ในกรณีของอาการท้องอืดอาการปวดท้องนี้ ชาวบ้านมักจะซื้อยามารับประทานเอง หรือไปรักษาที่สถานเอนามัยมากกว่าที่จะไปรักษาที่หม้อพื้นบ้าน

ความเชื่อเรื่องธาตุจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

7. ความเชื่อในระบบการแพทย์พื้นบ้านทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

ระบบการแพทย์พื้นบ้านเป็นระบบการแพทย์ที่ใช้สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะในระยะแรก ๆ นั้นในชุมชน ไม่มีระบบการแพทย์ที่ทันสมัยประกอบกับการคมนาคมระหว่างชุมชนต่าง ๆ มีไม่สะดวก ชาวบ้านจึงต้องพยายามขวนขวายที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลมาเพื่อช่วยเหลือตนเอง และญาติมิตรก่อนต่อมา หากรักษาหายก็จะมี การสืบทอดการรักษาและมีการขยายขอบเขตของการรักษาจากญาติมิตรไปสู่บุคคลอื่น ๆ ต่อ ๆ ไป จึงเกิดมีการรักษาแบบพื้นบ้านขึ้น ระบบการแพทย์พื้นบ้านนี้ เป็นแบบที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมา เพื่อช่วย

เหลือตนเองในชุมชนซึ่งแต่ละหมอก็จะมีวิธีการรักษาที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ได้รับการสั่งสอนมาจาก ครูอาจารย์ของแต่ละคน เมื่อรักษาหลาย ๆ ครั้งเข้าก็จะตั้งตนเป็นหมอรักษาคนไข้ต่อไป บางครั้งอาจไม่ยากเป็นแต่เมื่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ เหมาะสม เอื้ออำนวยหรืออาจจะมีผู้มาใช้บริการมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกอยากจะรักษาคนต่อไปเรื่อย ๆ การแพทย์พื้นบ้านของชุมชนนี้ได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาอย่างต่อเนื่อง โดยความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านเป็นสิ่งที่ทำให้การแพทย์พื้นบ้านสามารถดำรงอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ยิ่งหมอยาคนใดมีประสบการณ์ในการรักษามากเท่าใดก็ยิ่งจะทำให้เกิดความชำนาญมากเท่านั้น ชาวบ้านก็ยิ่งมีความเชื่อมั่นศรัทธามากขึ้นกว่าผู้ที่เริ่มตั้งตนเป็นหมอพื้นบ้าน จะเห็นได้ว่าหมอยาเป็ยกนั้นถึงแม้ว่าอายุจะมากแล้วก็ตามแต่ชาวบ้านก็ยังคงมีความศรัทธามารับการรักษา มาก ทั้งชาวบ้านในชุมชนที่ศึกษาและนอกชุมชนที่ศึกษาเนื่องจากมีความเชื่อในการรักษาของท่าน ถึงแม้ว่าท่านจะถ่ายทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลให้กับบุคคลอื่น ๆ หลายคนก็ตาม แต่ยังไม่มีความสามารถเรียนรู้วิธีการรักษาได้หมด ทั้งนี้เนื่องจากจะต้องอาศัยประสบการณ์ในการรักษาเป็นหลักนั่นเอง กรณีของผู้ป่วยหลายรายที่ทำการรักษาด้วยหมอพื้นบ้าน โดยไม่ใช้บริการการแพทย์แผนใหม่เลยก็มี เนื่องจากมีความเชื่อว่า ยาหมอโรงพยาบาลหรือยาชุดนั้นรักษาโรคได้ไม่หายขาด เพียงแต่บรรเทาโรคเท่านั้นแต่ยาสมุนไพรที่ใช้นั้นสามารถรักษาโรคได้หายขาดถึงแม้ว่าจะหายช้ำก็ตาม

กรณีของการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน ถ้าหากเป็นความเจ็บป่วยที่ซับซ้อนหรือมีอาการรุนแรง ชาวบ้านมักจะไปหาหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษามาก เช่น กรณีของผู้ป่วยชายรายหนึ่งป่วยด้วยอาการผอม ตัวเหลือง ตาเหลือง ท้องโต เนื่องจากการดื่มสุรามากเกินไป ได้บอกกับญาติและลูก ๆ ว่าให้ไปนำหมอยามารักษาตนเท่านั้น ห้ามพาไปรักษาโรงพยาบาลเพราะรู้ตัวเองว่าเป็นมากและรู้ว่า ผู้ที่เป็นโรคซึ่งมีอาการเช่นเดียวกับตนนั้นไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้ว กลับมาตายทุกรายจึงไม่เชื่อถือการรักษาแผนปัจจุบัน

กรณีของชาวบ้านหญิงรายหนึ่ง มีอาการปวดท้อง ตัวซีด มีเลือดเสียสีคล้ำ ๆ ออกจากช่องคลอดเป็นมาประมาณครึ่งเดือน ได้มาหาหมอยาที่บ้านบอกว่าไม่ยากไปโรงพยาบาลกลัวว่าหมอจะฉีดยาและตรวจภายใน ผู้ป่วยมีสามีแล้วและท้องได้ 3 เดือน แต่ท้องไม่โตขึ้นมา 1 เดือน ตั้งแต่มีเลือดออก ผู้ป่วยเล่าให้ฟังว่า ต้องการที่จะรักษาโดยการรับประทานยาต้มมากกว่าที่จะไปรักษาที่โรงพยาบาล หมอยาจึงได้ใช้วิธีการรักษาโดยการให้ยาต้มโดยบอกกับผู้ป่วยว่าเป็นยาขับเลือดเสียที่อยู่ในร่างกายออกมา หลังจากรับประทานยาต้มได้ 3 วัน มีก้อนลักษณะ

กลม ๆ และเลือดสีคล้ำ ๆ ออกมามาก กลิ่นเหม็นเน่า หมอบอกว่าเด็กในท้องตายนานแล้ว ถ้าหากทิ้งไว้นาน ๆ ผู้ป่วยอาจจะตายได้

กรณีของบิดาเด็กชายรายหนึ่งเล่าว่า หากลูกของตนเองป่วยเป็นไขหรือไข้ออกผื่นหรือเจ็บป่วยใด ๆ ก็ตาม ก็มักจะมาฝากหมอยาไปให้รับประทาน อาการป่วยก็จะหาย ถึงแม้ตัวของเขาเองเกิดการเจ็บป่วยก็ตาม เขาก็จะมาหาหมอพื้นบ้านเพื่อทำการรักษาเนื่องจากเชื่อว่ากินยาหมอพื้นบ้านแล้วหายขาด ไม่หายชั่วคราวเหมือนกับยาหมอสสมัยใหม่

ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมากที่มีความเชื่อในระบบการแพทย์พื้นบ้าน และเมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้นไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือของญาติพี่น้องก็มักจะพากันไปรับการรักษาที่หมอพื้นบ้านอยู่เสมอ

ในเรื่องความเชื่อในระบบการแพทย์พื้นบ้านนั้นชาวบ้านในชุมชนยังมีความเชื่ออยู่พอสมควร เนื่องจากยังมีชาวบ้านไปใช้บริการการแพทย์พื้นบ้านอยู่เรื่อย ๆ จากการศึกษาความเชื่อในระบบการแพทย์พื้นบ้านทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้านจึงเป็นไปตามสมมติฐาน

8. ความเชื่อในหมอพื้นบ้านทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ว่า หมอพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนทั้งหมด 7 ชนิด คือ หมอธรรม หมอตำแย ช่างจำ หมอเป่า หมอลำส่อง หมอขวัญ และหมอยานั้น หมอทั้งหมดยังมีบทบาทในการรักษาพยาบาลอยู่ทุกชนิด ถึงแม้ว่าบางอย่างเช่น หมอตำแยจะลดบทบาทลงมากกว่าในอดีตก็ตามแต่ก็ยังมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคลอดและพิธีกรรมหลังคลอดเพื่อให้เด็กเลี้ยงง่ายและยังมีการแสดงอาหารหลังคลอดด้วย เหล่านี้ล้วนเป็นความเชื่อในหมอพื้นบ้านทั้งสิ้น หมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่อยู่กับชาวบ้านในชุมชนสามารถพบหาได้ตลอดเวลาหากหมอพื้นบ้านไม่ติดธุระหรือไม่ทำงานในชีวิตประจำวันของตน ชาวบ้านมีความเชื่อและศรัทธาในตัวหมอพื้นบ้านว่า จะสามารถช่วยให้เขารอดพ้นจากการเจ็บป่วยได้ จากการสอบถามชาวบ้านพบว่าถึงแม้ว่าจะมีการแพทย์สมัยใหม่มาให้บริการรวมทั้งแหล่งในการหาซื้อยารักษาโรคจะมีความสะดวกสบายและมีมากขึ้นก็ตามแต่ความนิยมในการรักษาพยาบาลกับหมอพื้นบ้านนั้น ก็ยังคงมีอยู่โดยเฉพาะในโรคซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการกระทำอันเป็นอำนาจนอกเหนือธรรมชาติ เช่น ความ

เชื่อเรื่องผีดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งโรคอื่น ๆ ซึ่งเป็นโรคทางธรรมชาติแต่เป็นโรคพื้นบ้านเป็นโรคตามความเชื่อทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง หมอแผนปัจจุบันไม่สามารถเข้าใจโรคได้ดีเท่าหมอพื้นบ้าน นอกจากนี้โรคซึ่งเกิดเรื้อรัง หมอหวังที่จะรักษาด้วยวิธีการใด ๆ แล้ว ชาวบ้านก็จะใช้บริการการรักษาพื้นบ้านถึงแม้ว่าผู้ป่วยที่เป็นญาติมิตรจะเสียชีวิตแต่ชาวบ้านก็ยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น คลายความเศร้าโศกลงได้มากกว่าให้ญาติมิตรเสียชีวิตโดยไม่ทำการรักษาเลย กรณีผู้ป่วยชายรายหนึ่งป่วยเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ร่างกายซูบผอมซีดรับประทานอาหารได้น้อย การที่ได้ไปตามหมอยาเบียดมาทำการรักษา ที่บ้านเนื่องจากไม่สามารถลุกเดินและช่วยเหลือตัวเองได้มากนัก หลังการรักษาได้ 1 เดือน ผู้ป่วยอาการไม่ทุเลา เนื่องจากไม่เชื่อฟังคำแนะนำของหมอยาโดยไปดื่มสุราและไม่รับประทานอาหารหลังจากนั้นหมอยาจึงขอถอนตัวเนื่องจากเห็นว่ารักษาไม่หายแน่นอนแล้ว ผู้ป่วยเสียชีวิตในที่สุด จากกรณีศึกษาพบว่า ผู้ป่วยถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านแต่ญาติมีความเชื่อในการรักษาแบบพื้นบ้านจึงได้ทำการรักษาโดยวิธีการแบบพื้นบ้านเป็นอันดับแรก โดยไม่ได้ไปทำการรักษาที่ใดมาก่อนเลย

กรณีของผู้ป่วยหญิงรายหนึ่ง มีอาการปวดหลังมาหลายเดือน ได้ซื้อยามารับประทานเอง แต่อาการไม่หายจึงได้ไปรับการรักษากับหมอยา หมอยาไม่ได้รับประทานยาต้มและให้ยาซึ่งเป็นน้ำมันมานวดที่ปวด ซึ่งยาที่ให้นั้นหมอยาได้ทอกระดาษใส่ที่ยาก่อนที่จะให้กับผู้ป่วยไป หลังจากนั้นต่อมา ผู้ป่วยมาหาหมอพื้นบ้านอีกครั้งหนึ่งเพื่อขอรักษาที่เคยได้บอกว่าเป็นหวัดแล้วดีขึ้น

กรณีของชาวบ้านรายหนึ่ง มีร่างกายซูบผอม รับประทานอาหารไม่ได้ จะอาเจียรออกมอ ถ่ายเหลวตลอด ญาติได้นำไปรักษาที่โรงพยาบาลแต่ไม่หาย และให้นำกลับมาอยู่บ้านเนื่องจากไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นโรคอะไร ญาติจึงได้ไปนำหมอยามาดูอาการเพื่อทำการรักษา เมื่อหมอยาไปถึงได้ให้รับประทานยาฝน แล้วบอกกับญาติว่าโรคที่ผู้ป่วยเป็นนี้รักษาโดยการให้ยาฝนเท่านั้น แต่อาจจะไม่หาย เนื่องจากเป็นมากแล้ว หลังจากนั้นไม่นานผู้ป่วยเสียชีวิตลง

กรณีของผู้ป่วยชายรายหนึ่ง มีอาการปวดท้อง ปัสสาวะขัด มีหนองไหลออกมาจากอวัยวะเพศ ได้ไปหาหมอยาซึ่งอยู่ในหมู่บ้านตน แต่หมอยาในหมู่บ้านบอกว่าไม่มียารักษาพร้อมกับแนะนำให้ไปหาหมอยาเบียด ซึ่งสามารถรักษาโรคนี้ได้ หลังจากนั้นผู้ป่วยจึงได้ไปตามคำแนะนำ หมอยาเบียดได้ให้รับประทานยาต้ม บอกว่าจะขับโรคและหนองที่อยู่ในร่างกายของ

ผู้ป่วยออกมา หมอบอกว่าเป็นโรคผู้หญิงเนื่องจากไปเที่ยวผู้หญิงในกรุงเทพฯ กลับมา จากนั้นไม่นานอาการที่เป็นอยู่หายไป

กรณีของผู้ป่วยชายคนหนึ่งตกจากรถมีอาการฟกช้ำตามร่างกาย หลังจากไปทำแผลที่สถานอนามัยแล้ว ญาติได้นำไปให้หมอพื้นบ้านดู เพื่อจะได้ฝนยาละลายเลือดมารับประทาน โดยผู้ป่วยเชื่อว่า การได้รับอุบัติเหตุนั้นจะช้ำใน หากไม่กินยาละลายเลือดจะทำให้เลือดคั่งภายใน อาจทำให้เสียชีวิตได้ โดยผู้ป่วยเชื่อว่ายาละลายเลือดนั้นมีเฉพาะในหมอยาเท่านั้น หมอแผนปัจจุบันไม่มี หรือในกรณีของอุบัติเหตุรถคว่ำทำให้มีชาวบ้านหลายคนได้รับบาดเจ็บแต่ไม่มากนัก มีบางคนหัวแตก และผู้ที่หัวแตกได้เย็บจากโรงพยาบาลแล้ว ญาติยังได้แนะนำไปหาหมอยาเพื่อทำการฝนยาละลายเลือดมารับประทาน เช่นเดียวกันกับผู้ป่วยที่มีอาการฟกช้ำตามตัว

ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมาก ซึ่งยังเชื่อในหมอพื้นบ้าน เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้นก็จะไปรับการรักษากับหมอพื้นบ้าน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อในระบบการแพทย์พื้นบ้านพบว่าชาวบ้านมีความเชื่อและความศรัทธาระบบการแพทย์พื้นบ้านอยู่ ข้อนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

9. ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

ดังกล่าวมาแล้วว่าหมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันกับชาวบ้านที่เจ็บป่วย ดังนั้น ความสัมพันธ์กันระหว่างหมอพื้นบ้านกับชาวบ้านจึงเกิดขึ้นในลักษณะที่ติดต่อกันโดยตรง มีความสัมพันธ์กันแบบญาติมิตร การพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียงกันนั้น หมอยากับชาวบ้านส่วนมากจะรู้จักกันเป็นญาติพี่น้องและหมอยาแต่ละคนจะสามารถทราบภูมิหลังของชาวบ้านที่เจ็บป่วยได้ดีพอสมควร ชาวบ้านกับหมอพื้นบ้านเป็นบุคคลที่อยู่ในระบบสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันมาตั้งแต่เกิด ดังนั้น ความคิดความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ จึงคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องของความเจ็บป่วยหรือความเชื่อในเรื่องอำนาจนอกเหนือธรรมชาติอื่น ๆ เมื่อมีความคิดที่คล้ายคลึงกันและมีความสัมพันธ์รู้จักกันมาก่อนที่จะเจ็บป่วย ดังนั้นเมื่อเกิดความเจ็บป่วยขึ้น ชาวบ้านจึงมีความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคมือนกับหมอพื้นบ้าน ผู้ที่จะทำการรักษา

โรคต่าง ๆ ได้ดี จึงต้องเป็นหมอพื้นบ้าน ชาวบ้านจะมีความเชื่อและความเคารพในหมอพื้นบ้านมากกว่าเชื่อหมอแผนปัจจุบัน เนื่องจากหมอแผนปัจจุบันชาวบ้านไม่รู้จักมาก่อน ประกอบกับภาษาที่ใช้เกี่ยวกับชื่อโรคสาเหตุของการเกิดโรคนั้นชาวบ้านกับหมอแผนปัจจุบันเข้าใจไม่ตรงกัน ชาวบ้านบางส่วนจึงนิยมที่จะรักษากับหมอพื้นบ้านอยู่ โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันกับหมอยาเปียกนั้นยังใช้บริการการรักษามากกว่าชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านห่างออกไป เนื่องจากหมอยาเปียกเป็นเสมือนผู้ก่อตั้งหมู่บ้านบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านล้วนเป็นลูกหลานและผู้ที่มีหมอยาเคยให้ความอุปการะเช่น แบ่งที่นาให้ทำกินหรือยกที่นาให้ทำกิน หมอยาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน หมู่บ้านนั้นพอสมควร ดังนั้นเมื่อเกิดความเจ็บป่วยขึ้นก็จะไปหาหมอยาเพื่อทำการรักษาถึงแม้ว่าจะเป็นโรคพื้น ๆ ธรรมดาก็ตาม เช่นโรคไข้หวัด ดังกรณีของผู้ป่วยรายหนึ่งอยู่ในหมู่บ้านที่หมอยาอยู่ ลูกป่วยเป็นไข้หวัดจึงไปหาหมอยาได้ยาฝนมารักษาประทาน หลังจากนั้นอาการดีขึ้น ค่ายาก็เสียแค่ 1 - 50 บาทเท่านั้น ไม่แพงเหมือนกับการซื้อยาที่ร้านหรือไปหาหมอตตามโรงพยาบาลที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งค่ายาและค่ารถเดินทาง ค่าอาหารที่ต้องไปรับประทานนอกบ้าน รวมทั้งเสียเวลาในการทำมาหากินการรักษากับหมอพื้นบ้านจึงดีกว่า หมอพื้นบ้านจะแนะนำให้ปฏิบัติตัวเพื่อให้หายป่วยเร็ว ๆ ด้วย

กรณีของผู้ป่วยซึ่งเป็นโรคพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น อีต๋ายี้แดง พากมะลา ไข้ออกตุ่ม งูสวัด หรือ ผีวัดเป็นต้น ชาวบ้านกับหมอยามีความคิดตรงกัน เนื่องจากแพทย์แผนปัจจุบันนั้นไม่มีความเข้าใจเหมือนกับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่มีความเชื่อถือ เช่นการตีของผู้ป่วยที่เป็นผีวัดหรือ งูสวัด นั้น ถ้าหากชาวบ้านคนใดเกิดการเจ็บป่วยขึ้นจะไปหาหมอพื้นบ้านแทบทุกราย เนื่องจากเชื่อว่าหมอโรคนี้ถ้าหากเป่าแล้วจะสามารถดับพิษของโรคได้ ถ้าหากไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลจะทำให้โรคไม่หาย ถ้าหากลามต่อไปรอบตัวแล้วจะทำให้ตายได้ ซึ่งชาวบ้านกับหมอพื้นบ้านก็มีความคิดตรงกัน แต่แพทย์แผนปัจจุบันเห็นว่าไม่จำเป็น การเจ็บป่วยโรคนี้ก็จะไปหาหมอให้เป่าให้เสมอ กรณีของผู้ป่วยที่เป็นพากมะลามีอาการ คอวมโต ปวด ญาติจะพาไปหาหมอพื้นบ้านเพื่อให้เป่าให้ เนื่องจากเชื่อว่าหากไปรักษากับหมอแผนปัจจุบันแล้วไม่หาย เนื่องจากแพทย์แผนปัจจุบันไม่เข้าใจเหมือนกับหมอพื้นบ้านซึ่งเข้าใจเหมือนกับชาวบ้าน

กรณีของชาวบ้านรายหนึ่งได้นำลูกซึ่งป่วยเป็นไขมีผื่นจุดสีแดงขึ้นทั่วตัวมีผู้บอกว่าเป็นไขอีต๋ายี้แดง ให้ไปรักษาที่หมอยาเท่านั้น เพื่อจะได้จับตุ่มที่มีอยู่ในตัวออกให้หมด และจะทำให้ไข้ลดหายได้ หลังจากไปหาหมอยาแล้วหมอยาได้ให้รับประทานยาฝน บอกกับแม่เด็กว่าไม่กี่วันก็จะหาย ซึ่งชาวบ้านก็เชื่อฟัง

มีชาวบ้านซึ่งเป็นญาติของหมอยา เมื่อเกิดการเจ็บป่วยมักจะไปรักษากับหมอยา เนื่องจากมีความสนิทสนมกับหมอยา การที่ชาวบ้านไปหาหมอยานั้นหมอยาจะได้ให้คำแนะนำต่าง ๆ กับผู้ป่วยและญาติด้วยความสนิทสนมเป็นกันเองมากกว่าการไปรักษาที่สถานีนอนามัย หรือ รับการรักษาที่แพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งเป็นคนที่ไม่รู้จักมาก่อน และไม่ค่อยมีเวลาที่จะอธิบายโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ฟัง บางครั้งญาติอาจจะสงสัยแต่ไม่กล้าสอบถาม แต่ถ้าหากเป็นหมอยา ซึ่งตนเองรู้จักนั้นจะกล้าถามเนื่องจากความคุ้นเคยกันมาก่อนนั่นเอง

จากผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิจึงทำให้ชาวบ้านนิยมไปรับการรักษา ข้อนี้จึงเป็นไปตามข้อสมมติฐาน

10. ประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาลทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านที่อยู่นอกหมู่บ้านได้มาใช้บริการการรักษา กับหมอยาเนื่องจากได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่นที่เคยทำการรักษาว่าหมอยาคนนี้สามารถรักษาโรคต่าง ๆ ได้ดี ผู้ป่วยถึงแม้ว่าจะไปรักษาโรงพยาบาลมาแล้วไม่หาย แต่เมื่อมาทำการรักษากับหมอยาแล้วหาย สิ่งนี้จะเป็นการขยายชื่อเสียงของหมอยาไปเรื่อย ๆ การรักษาชาวบ้านหายมากกว่าตาย ทำให้ชาวบ้านเห็นว่ารักษาได้ดี ถึงแม้ว่าจะตายแต่หมอยา จะมีวิธีการพูดที่ทำให้ญาติคลายความโศกกังวลลงก่อนที่จะตาย โดยการพูดไปเรื่อย ๆ หากรู้ว่าจะตายหมอยาจะนำเอาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเรื่องกรรมมาเป็นสิ่งช่วยให้ญาติคลายความเศร้าโศกลงได้ ญาติจึงไม่ค่อยรู้สึกว้าวใจเสียมากเท่าใดนัก หรือบางครั้งถ้าหากผู้ป่วยตาย จากการกระทำของอำนาจนอกเหนือธรรมชาติ เช่น เกิดจากการกระทำของผี เมื่อผู้ป่วยตาย ก็บอกว่า ผีไม่ยกโทษให้เช่นผีบรรพบุรุษต้องการนำไปอยู่ด้วย หรือโกรธมากไม่ยกโทษให้จะนำไปลงโทษเองเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ดูเหมือนว่าหมอยาไม่ได้ทำให้ผู้ป่วยตายแต่สิ่งอื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้วทำให้ตาย ยิ่งกรณีใดที่ชาวบ้านเจ็บป่วยมาก ๆ รักษาที่โรงพยาบาลมาแล้วไม่หาย แต่มารักษากับหมอยาแล้วหาย ก็ยิ่งทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการรักษา กับหมอพื้นบ้านมากขึ้น กรณีของผู้ป่วยหญิงรายหนึ่ง ตั้งครรภ์แล้วแท้งไม่สมบูรณ์ มีเลือดไหลมาจากช่องคลอดตลอดเวลาเป็นเวลา 1 เดือน ญาติได้นำส่งโรงพยาบาลและบอกว่าจะต้องชูดมดลูกเนื่องจากเด็กตายในท้องเริ่มเน่าแล้วตัวผู้ป่วยเกิดความกลัวมาก จึงมารักษากับหมอยาได้ให้ยาต้มดื่ม หลังจากนั้นก็มีเด็กและรกออกมาพร้อมทั้งเลือดที่เสีย ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้กิตติศักดิ์การรักษาของหมอยาใน

เรื่องผลการรักษาเป็นไปในทางที่ดี ทำให้ผู้ป่วยหาย ญาติและผู้ป่วยมีความพึงพอใจที่ไม่ต้องเจ็บตัว

กรณีของผู้ป่วยหญิงรายหนึ่งป่วยมีอาการท้องเสีย อ่อนเพลีย ได้มารับการรักษาที่หมอ ยา ได้ยาฝนไปรับประทาน เพียง 1 วัน อาการถ่ายเหลวนั้นหายไปทำให้ชื่อเสียงของการรักษาโรคท้องเสียของหมอยานั้นมีคนพูดถึงอยู่เสมอ หากมีชาวบ้านคนใดเกิดท้องเสียขึ้น ก็จะมีผู้แนะนำให้ไปรักษาที่หมอ ยา เพื่อฝนยามากิน ซึ่งในการรักษาโรคท้องเสียของหมอยานั้น หมอยาเล่าว่ารักษาไม่ยากแต่ต้องรู้จักวิธีการรักษา หากถ่ายมากๆ จะทำให้ตายได้ หมอยาเล่าว่าตั้งแต่รักษาผู้ป่วยโรคท้องเสียมายังไม่มีผู้ป่วยคนใดรักษาไม่หายเลย

แม้แต่การรักษาโรคอื่นๆ ก็ตาม หมอยาเล่าว่าตั้งแต่รักษามานี้มีผู้ป่วยเสียชีวิตเพียงไม่กี่รายเท่านั้น ส่วนมากจะหายจากโรคที่เป็น จากการที่หมอพื้นบ้านและหมอยารักษาผู้ป่วยหายมากๆ นี้เอง จึงทำให้ชื่อเสียงในการรักษาโรคและการทำพิธีกรรมต่างๆ เพื่อประกอบการรักษาของหมอยากระจายออกไป ยังชุมชนอื่นๆ จึงมีผู้มารับการรักษาที่หมอ ยาอยู่เสมอ ๆ

จากการศึกษาถึงประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาลของหมอยาพบว่าชาวบ้านยังมีความเชื่อในประสิทธิภาพของหมอพื้นบ้านอยู่ ข้อนี้จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

11. ประสบการณ์ในการรักษาทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านที่เจ็บป่วยที่เคยไปรักษาที่หมอพื้นบ้านหรือมีญาติมิตรเคยไปรักษาที่หมอพื้นบ้านบางคนเคยพาญาติไปรักษาที่หมอพื้นบ้านมาแล้ว ผลการรักษาอยู่ในขั้นที่น่าพอใจหรือหายจากการเจ็บป่วยก็มักจะกลับไปรักษาที่หมอพื้นบ้าน เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่มีความเชื่อว่าเป็นโรคซึ่งเกิดจากการกระทำของอำนาจเหนือธรรมชาติและการเจ็บป่วยที่เป็นโรควัฒนธรรมหรือโรคอื่น ๆ ที่ตนเคยไปรักษาแล้วหาย ซึ่งชาวบ้านกลุ่มนี้มีจำนวนมากพอสมควร จากการศึกษพบว่าในวันหนึ่ง ๆ จะมีชาวบ้านไปรับการรักษาจากหมอยาที่ศึกษาเฉลี่ยประมาณวันละ 3 คน จากการสอบถามพบว่า ส่วนมากจะเคยรับการรักษาหรือพาบุคคลอื่นมารักษาหรือมีญาติมิตรมารักษาแล้วหาย มีความสบายขึ้นจึงกลับมารักษาใหม่ เมื่อเกิดโรคในลักษณะเดิม เช่นกรณีของผู้ป่วยหญิงรายหนึ่ง มีอาการอาเจียรรับประทานอาหารไม่ได้ มีนางญาติบอกว่าผิตสะบุน จึงไปหาหมอพื้นบ้านเพื่อฝนยามารับประทาน

เนื่องจากเคยมีอาการแบบนี้แล้วฝนยามารับประทานหาย เมื่อเป็นอีกครั้งจึงต้องไปรับการรักษาที่หมอพื้นบ้าน

กรณีของผู้ป่วยหญิงอีกรายหนึ่ง มีอาการเป็นฝีที่ขา ได้ไปให้หมอยาเป่าและใช้ยาทาอีกครั้งหนึ่งเนื่องจากในอดีตนั้นเคยเป็นฝีแล้วไปรักษาหายมาก่อน หรือในกรณีของผู้ป่วยชายรายหนึ่ง ญาติได้นำไปรักษาที่หมอพื้นบ้านโดยผู้ป่วยรายนี้ตกต้นไม้แล้วแขนท่อนล่างหัก หมอยาได้ใช้คาถาและน้ำมันทา พร้อมทั้งใส่เฝือกไม้ที่แขนให้กับผู้ป่วย จากการสอบถามญาติพบว่าที่นำมารักษาที่หมอยาเนื่องจากก่อนหน้านี้มีญาติกระดูกหักแล้วมารักษาที่หมอยาแล้วหายกลับไป

ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมากที่เคยมีประสบการณ์ในการรักษาที่หมอพื้นบ้านมาก่อนแล้วหายจากการเจ็บป่วยครั้งนั้น เมื่อมีการเจ็บป่วยที่มีอาการเหมือนเดิมก็มักจะไปรักษาที่หมอคนเดิมซึ่งตนเคยรักษาหายมาแล้ว

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษาที่หมอพื้นบ้านมักจะกลับไปรักษาที่หมอพื้นบ้านอีกครั้ง โดยเฉพาะโรคซึ่งเป็นโรคเดิม ข้อนี้จึงเป็นไปตามข้อสมมติฐาน

จากผลการศึกษาทั้งหมด พบว่ามี 9 ข้อ ที่เป็นไปตามสมมติฐานและมี 2 ข้อที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน สาเหตุที่ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานเนื่องจาก

ข้อ 3 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้านไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่า เรื่องของความศักดิ์สิทธิ์นั้น พระพุทธรูปและเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ซึ่งพระสงฆ์ ผู้ประพาดิถี ประพาดิชอบ รวมทั้งพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนั้นจะมีความศักดิ์สิทธิ์มากกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้นชาวบ้านจะยึดถือในสิ่งดังกล่าวในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์มากกว่า

ข้อ 6 ความเชื่อเรื่องธาตุทำให้ชาวบ้านไปหาหมอพื้นบ้านไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากทั้งตัวหมอพื้นบ้านและชาวบ้าน ไม่มีใครกล่าวถึงเรื่องธาตุ ในเรื่องของความเจ็บป่วยเลย สอบถามชาวบ้านเกี่ยวกับการสมดุลของธาตุในร่างกาย ทำให้ร่างกายเป็นปกติหรือการกล่าวถึงธาตุไม่สมดุลทำให้เกิดการเจ็บป่วยชาวบ้านไม่รู้จัก รวมทั้งในการรักษาพยาบาลของหมอพื้นบ้านแต่ละคนในชุมชนไม่มีใครที่ใช้วิธีการคำนวณธาตุเพื่อค้นหาสาเหตุการเจ็บป่วยและการรักษา